

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Veronika Trusová

Komentovaný překlad: *Goscinny: Faire rire, quel métier!* (A. du Chatenet, C. Guillot, Découvertes Gallimard, s. 11-25, 58-73)

Commented translation: *Goscinny: Faire rire, quel métier!* (A. du Chatenet, C. Guillot, Découvertes Gallimard, s. 11-25, 58-73)

Poděkování

Děkuji vedoucí práce PhDr. Šárce Belisové za vstřícný přístup, cenné rady a podnětné připomínky k překladu. Dále děkuji Aude Brunel za konzultaci problematických míst v originálu, Bc. Kateřině Stupkové za pomoc s jazykovou stránkou práce a plk. Ing. Rudolfovi Trusovi za konzultaci odborných termínů.

Zadání

Zadaný text přeložte do češtiny a svůj překlad doplňte překladatelským komentářem v rozsahu min. 20 normostran. V komentáři nejprve celkově charakterizujte výchozí text: uveďte, s jakým cílem byl text napsán a jaké stylistické postupy autor/ka volí k dosažení svého záměru. Dále popište, na jaké problémy jste v překladu narazil/a, a zdůvodněte použité překladatelské postupy a nezbytné posuny, které jste v překladu provedl/a na úrovni lexika, syntaxe a především v rovině stylistické. Postupujte přitom od celkové koncepce svého překladu k dílčím řešením. Komentář opatřete bibliografickým soupisem použitých primárních i sekundárních zdrojů, včetně internetových.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 18. 5. 2017

Veronika Trusová

Abstrakt

Tato bakalářská práce obsahuje překlad dvou kapitol z francouzské knihy *Goscinny: Faire rire, quel métier!*, které informují o životě tvůrce komiksů Reného Goscinyho, vzniku jeho děl a komiksech s hlavním hrdinou Asterixem. Práce dále obsahuje analýzu výchozího textu podle modelu Christiany Nordové, koncepci překladu a typologii překladatelských problémů a jejich řešení.

Klíčová slova

překlad, překladatelská analýza, překladatelské problémy, Christiane Nordová, René Goscinny, Asterix, Obelix, komiks, Aymar du Chatenet

Abstract

This bachelor thesis consists of two chapters of the French book *Goscinny: Faire rire, quel métier!* which informs the reader about the life of the comic books author René Goscinny, his works and his comic books about Asterix. This thesis also consists of an analysis of the source text, which is based on the model created by Christiane Nord, a concept of the translation method and a typology of translation problems and their solutions.

Key words

translation, translation analysis, translation problems, Christiane Nord, René Goscinny, Asterix, Obelix, comic book, Aymar du Chatenet

Obsah

Úvod.....	6
Překlad.....	7
Komentář.....	24
1. Analýza výchozího textu	25
1.1. Funkce a styl textu	25
1.2. Vnětextové faktory.....	26
1.2.1. Autor	26
1.2.2. Vysílatel a záměr vysílatele.....	26
1.2.3. Adresát	27
1.2.4. Místo	27
1.2.5. Čas.....	28
1.2.6. Médium	28
1.2.7. Motiv	28
1.3. Vnitrotextové faktory.....	28
1.3.1. Téma a obsah.....	28
1.3.2. Presupozice	29
1.3.3. Horizontální a vertikální členění	29
1.3.4. Neverbální prvky.....	30
1.3.5. Morfologie a syntax	30
1.3.6. Lexikum	32
1.3.7. Suprasegmentální prvky.....	33
2. Koncepce překladu	33
3. Typologie překladatelských problémů.....	34
3.1. Překlad na rovině lexikální	34
3.1.1. Překlad terminologie	34
3.1.2. Překlad expresivních výrazů a tvůrčích prvků	35
3.2. Překlad na rovině stylistické	36
3.2.1. Překlady citací.....	37
3.2.2. Suprasegmentální úpravy	37
3.3. Překlad na rovině morfosyntaktické.....	38
3.3.1. Překlady morfologických prvků.....	38
3.3.2. Překlady popisků.....	39
3.4. Překlad faktorů spojených s výchozí kulturou	39
Závěr.....	41
Bibliografie.....	42
Příloha	44

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá překladem dvou kapitol z knihy *Gosciny: Faire rire, quel métier!*, která popisuje život a dílo francouzského scenáristy, ilustrátora, spisovatele a tvůrce komiksů Reného Goscinyho. Práce obsahuje český překlad a odborný komentář, který se skládá z překladatelské analýzy výchozího textu podle modelu Christiany Nordové, z koncepce metody překladu a typologie překladatelských problémů, na které jsme v textu narazili.

Knihy nebyla přeložena celá, v rámci práce byly vybrány dvě kapitoly, z nichž jedna je biografická, druhá se zabývá vznikem slavných komiksů o Asterixovi. Kniha byla vybrána z důvodu osobního zájmu o téma a autora. Zpracovává nejen jeho život, ale také se v každé kapitole zabývá některým jeho slavných hrdinou, popisuje okolnosti, za jakých se zrodil, a na pozadí jejich vzniku hovoří o Goscinyho životě a kariéře. Publikace má jistou osobní stránku, protože jejím autorem je manžel Anny Goscinyové, Reného dcery. V knize lze najít celou řadu různých grafických prvků, text je doplněn ilustracemi, fotografiemi, různými dokumenty i náčrtky, což činí četbu zajímavější a dynamičtější.

Naší snahou bylo vytvořit funkčně ekvivalentní překlad, který bude zachovávat všechny aspekty originálu, jasnost, zábavnost, dynamičnost a komunikaci se čtenářem. Soustředili jsme se také na zachování specifických rysů různých typů textu, tedy hlavního textu, citací a popisků, které se v knize vyskytují. Ke kvalitnímu, funkčně ekvivalentnímu překladu nám pomohla překladatelská analýza výchozího textu.

Překlad

Zpočátku nic nenaznačovalo, že by se syn židovských ukrajinsko-polských imigrantů René Goscinny měl někdy stát jedním z nejznámějších a nejpřekládanějších francouzských autorů na světě. Život uprostřed židovské menšiny ve střední Evropě, Buenos Aires a později newyorské džungli přispěl svým dílem k jeho smyslu pro humor, na němž později stál úspěch Asterixe, Luckyho Luka, Iznogouda a Malého Mikuláše.

Kapitola první

Nadání pro legraci

Východní Evropa, kolébka Goscinnyho rodiny

Náš příběh začíná v polské Varšavě. Dědeček Abraham Goscinny byl údajně rabinem. Dvě z jeho čtyř dětí roku 1906 emigrovaly do Paříže ze strachu z bujícího antisemitismu a pogromů. Jedním z nich byl Reného otec Simkha, který později začal používat jméno Stanislas. Paříž nebyla rájem, který si rodina vysnila, Simkha ovšem začal pracovat jako chemik a v oboru se mu dařilo. Postupem času se odpoutal od svého původního náboženství a přidal se ke svobodným zednářům, kterým zůstal věrný do konce svého života. Mezi pařížskými židy se setkal s Annou Beresniakovou, svou budoucí ženou. Bylo jí třicet let a do Paříže se přistěhovala roku 1904 z Ukrajiny s celou svou rodinou; s rodiči, pěti bratry a třemi sestrami. Ač to bylo v této době neobvyklé, Annu a Stanislase spojila v roce 1919 svatba z lásky, nikoli z rozumu. Manželé se zabydleli v pátém pařížském obvodu a roku 1920 se jim narodilo první dítě. Jak byl starší Claude světlavý a štíhlý, tak byl jeho mladší bráška René, narozený 14. srpna 1926, tmavovlasý a buclatý.

Život sice nebyl jednoduchý, ale Reného dědeček z matčiny strany Abraham (Lazare) Beresniak si vybudoval kariéru vydáváním a tiskem děl v ruštině a jidiš. Zčásti vinou vlastní nevědomosti vydal přímo v době německé okupace jidiš a hebrejský etymologický slovník, který je dodnes relevantním zdrojem informací. Abraham Beresniak uprchl z Paříže do neokupované části Francie a roku 1942 zemřel. Tři z jeho synů padli v té době do nacistického zajetí a byli deportováni do Osvětimi. Domů se už nikdy

nevrátili. Abrahamův čtvrtý syn Serge holokaust přežil a po osvobození Paříže se vrátil a převzal vedení rodinné tiskárny.

Buenos Aires, novodobý Babylon

Reného otec byl skutečný dobrodruh. Jako inženýra ho poslali do Mexika (1910–1913), pak do Tuniska (1913–1919) a o několik let později odcestoval do Nikaraguy a vzal s sebou manželku i prvorozeného syna. Do Buenos Aires se definitivně odstěhovali v roce 1928. Argentina otevřela své hranice už v roce 1881 uprchlíkům z Ruska, kteří utíkali před pogromy. Židé získali v Argentině vlastní území, což by ve východní Evropě nebylo v žádném případě možné. Různorodá komunita složená z lidí z rozličných koutů světa žila ve spokojené atmosféře, od roku 1914 byl už každý druhý obyvatel metropole cizinec.

Stanislas Goscinyň působil v Židovském kolonizačním sdružení (JCA) jako vědecký pracovník. Tato organizace byla založena v roce 1891 baronem de Hirschem a měla pomáhat Židům usadit se v hostitelských zemích, jakou byla právě Argentina, bez jakýchkoli vedlejších úmyslů, náboženských nebo politických. Přestože cestou do Buenos Aires jejich parník málem potopila bouře, René Goscinyň rád vzpomíná na první okamžiky po příjezdu. „Náš příjezd do Argentiny byl báječný. Všude visely girlandy a uvítala nás vojenská přehlídka a ohňostroje. Říkal jsem si, že vážně krásně vítají hosty. Až o hodně později jsem zjistil, že jsme přijeli zrovna v den státního svátku.“ René prožil v Argentině šťastné dětství a současně se naučil mluvit francouzsky a španělsky. I celou školní docházku absolvoval v Buenos Aires, navštěvoval francouzskou základní a střední školu, která sídlila na neobvyklé adrese *Pampa 1900*. Malý Goscinyň ovládal spíš práci s tužkou než s balonem. „Kdykoli jsem zkusil nějaký sport, ošklivě jsem si ublížil. A vůbec si myslím, že pokud chceme mít zdravou omladinu, měli bychom začít rušit sportoviště.“ I přesto si ale občas neodpustil projížďku na koni pampou. Ovšem hrát si na honáka dobytka se mu moc nevyplatilo, několik různých pádů ho od jezdeckví odradilo. „Nikdy, už nikdy jsem na koně znovu nevlezl. Moje zášť vůči těmto ušlechtilým tvorům (a proč se vůbec tvrdí, že jsou ušlechtilí?) vzrostla natolik, že už jezdím radši jen na kole, nebo ještě lépe jen na tříkolce, protože na té si spíš udržíte tu nesmírně důležitou věc, které se říká rovnováha.“

Rodina jednou za čas, asi tak každé tři roky, podnikala okružní plavbu parníkem. Stanislas, Anna, Claude a René se často vraceli do Francie, hlavně do Paříže, k níž je vážalo silné pouto. Malý René, který stále ještě nosil krátké kalhoty, objevoval Versailles,

Montmartre a Louvre. Ale hlavně to byla příležitost setkat se s rodinou, která zůstala v Paříži. Roku 1940 se jim naposledy podařilo setkat se s Reného prarodiči z matčiny strany na území neokupované Francie.

Odchodem do Argentiny si zachránili život. Goscinyho rodina byla sice díky vzdálenosti v bezpečí, ale děsily je čím dál znepokojivější dopisy od Beresniakových, kteří ve Francii zůstali. Malého Reného jejich dopisy poznamenaly na celý život. A pak jednoho dne chodit přestaly.

„Až budu velký, chci rozesmívat lidi“

Se šprýmařským obličejem a dolíčky ve tvářích vypadal René už na první pohled jako veselé dítě. „Když jsem byl malý, moc rád jsem rozesmával ostatní. Aby mě měli rádi. Je pro mě hodně důležité, aby mě lidé měli rádi,“ prohlásil později s hranou vážností. Brzy si uvědomil svůj talent – dokáže ostatní rozesmát. „Jako malý jsem byl hrozný šašek [...] dělalo mi velkou radost slyšet něčí smích. Mojí silnou stránkou byla naprosto kamenná tvář a suchý humor.“

To mu ovšem nebránilo věnovat se práci se vši vážností. Důkazem toho je řada cen, které za svá díla získal. Hltal Julese Vernea, Victora Huga, Marcela Aymého, Flauberta a spoustu dalších francouzských spisovatelů. Nevyhýbal se ani Marku Twainovi. A pak konečně objevil první komiksy, jako například *Ziga a Puce*, *Tarzana*, *Supermana* a dokonce i *Les Pied Nickelés*, který si s sebou vzal na cestu do Paříže. Ačkoli komiksy v té době neměly příliš dobrou pověst, Reného rodiče mu dovozovali je čist.

Jeho další vášní byly filmy. Do kina vyrážel s kamarády i s rodiči. A ze všeho nejradši měl westerny. V *Lucky Lukovi* dostane později příležitost svou lásku ke kovbojským filmům zúročit. Uchvátili ho *Laurel a Hardy* a *Charlota*. Ale nesmírně důležitý pro jeho budoucí tvorbu byl Walt Disney. Ještě jako malý chlapec vypomáhal v roce 1938 na pařížském promítání *Sněhurky*. Kromě ní ho hodně ovlivnil i *Pinnocchio*. Nadaný mladý kreslíř si do bloků začal načrtávat zdařilé skici *Sněhurky*, *Goofyho* a *Mickeyho*.

Kreslíř, který umí rozesmát

„Ve škole jsem vymyslel časopis, který jsem úplně sám připravoval a ilustroval. A taky jsem tedy byl sám, kdo ho četl.“ Goscinyho první texty a ilustrace vycházely v

buenosaireských studentských periodikách *Quatrier Latin* a *Notre voix*. „Chtěl jsem prostě bavit lidi a moc jsem nevěděl, jak začít. Totiž, v čem vlastně spočíval problém. Přemýšlel jsem, jak oslovit veřejnost, a protože jsem rád kreslil, řekl jsem si, že to nejlépe půjde právě přes kresby.“ A tak se stalo, že až do svých třiceti let byl René víc kreslířem než scenáristou.

V mládí také hodně skicoval lidi ve svém okolí. Jeho styl kolísal mezi uměleckými portréty a karikaturami. S válkou ve světě se také vypořádal po svém. Zachycoval portréty celé řady soudobých politiků a často je vypodoboval groteskně. Dělal si legraci z Hitlera, Stalina i Lavalu, zatímco de Gaulla a Churchilla prokazatelně obdivoval. Jeho otec Stanislas Gosciny byl členem buenosaireského Národního výboru Charlese de Gaulla a mladý René přemýšlel, že by se vydal do Londýna.

Hello, New York!

Na Vánoce roku 1943 Stanislas Gosciny nečekaně zemřel. Jeho nejmladšímu synovi bylo jen sedmnáct let a sotva stihl složit maturitní zkoušku. Musel se tedy vzdát svého cíle přidat se k Silám Svobodné Francie a místo toho si začít vydělávat na živobytí. „Musel jsem se o sebe postarat. Byla válka, možnost vrátit se do Evropy vůbec neexistovala.“ I Anna Goscinyová se musela ve svých padesáti čtyřech letech vrátit do práce. Přestože čísla nikdy nebyla Reného silnou stránkou, pracoval jistou dobu ve sběrně použitých pneumatik jako „pomocník pomocného účetního (což byl hrozný pitomec)“. Práci, na kterou se vůbec nehodil, brzy opustil. „Na základě vzájemné dohody jsem od nich po roce odešel, tou dobou už ovšem firma měla namále.“ S nemalým nadšením se pak René vrhl na práci v reklamní agentuře a brzy poté začal pracovat jako asistent jednoho rakouského reklamního agenta. „Mou první zakázkou byl návrh etikety olivového oleje. Nakreslil jsem olivy, ale klient chtěl nahou ženu. Prostě měl raději ženské než olivy.“ Výsledky moc přesvědčivé nebyly. Gosciny si z toho dělal legraci. „Ohromné pokroky, které jsem na pozici asistenta dělal, mě dovedly k přesvědčení, že jediná země hodna mé velikosti jsou Spojené státy.“

V Argentině byla krize, peronismus se dostával k moci... René a jeho matka si sbalili kufry a znovu vyrazili na cestu. Tentokrát do New Yorku. To bylo v roce 1945, Goscinnymu bylo 19 let. „Ve chvíli, kdy jsem se ocitl na americké půdě, jsem začal přemýšlet, co tam vlastně dělám.“ V davu téměř deseti milionů lidí pocítil, jaké to je „být malým anonymním židem v tlačenici“. Anna Goscinyová pracovala v kanceláři a René

našel místo tlumočnicka u jedné marocké přepravní firmy. „Byla to taková odpudivá kancelář hluboko v Brooklynu, zanesená prachem a starými složkami.“ Bezútešná situace pro chlapce, který si tolik přál pracovat u Walta Disneyho, ale „velký Disney o něm neměl ani poněti“.

Francouzská vsuvka

Roku 1946 povolala americká administrativa Reného do povinné vojenské služby a mladík dlouho neváhal. Odmítnul americkou státní příslušnost a vydal se domů, ke svým francouzským kořenům. Chtěl zjistit, jestli ho vezmou do armády ve Francii. Hodně lidí se snažilo jeho názor změnit: „Vy chcete do francouzské armády? Copak jste blázen? V americké službě by vám bylo daleko lépe, každý den byste snídal vejce!“

Zatím (v květnu 1946) si alespoň vychutnával každý den na parníku, cestou do Aubagne-en-Provence, kam byl přidělen. Své spolence bavit obrázky a dokonce ilustroval menu, které nabízela důstojnická jídelna. Díky jeho žertům si ho všimnul generál Lattre de Tassigny a urychlil jeho povýšení. A tak na konci války žádal o propuštění z armády jako seržant, lehčí o dobrých dvacet kilo – válka sotva skončila a přiděly potravin byly skromné. Chtěl se vrátit domů, do Spojených států. Francouzská armáda zajišťovala na jaře 1947 návrat svých vojáků domů a Goscinnymu se cítila natolik zavázána, že mu zaplatila cestu do New Yorku. „Byl jsem nejmilejší voják francouzské armády.“

Studio Kurtzman

„Je dobré zkusit si nezaměstnanost v New Yorku, ale raději jen na chvíli.“ Po dva dlouhé roky (1947–1948) chodil mladý kreslíř neúnavně od nakladatelství k nakladatelství, desky s kresbami vždy s sebou. „Znám snad všechny americké nakladatele a určitě všechny odmítavé fráze.“ Situace byla zoufalá.

Změnila se, když se Goscinnny přidal ke kreslířskému studiu *Charles William Harvey*, kde se sériově vyráběly komiksy, ilustrované knihy, policejní a válečné dobrodružné příběhy, westernové a fantasy série. Kolektiv byl mladý a práce podnětná. Reného nadchlo, že bude konečně pracovat mezi umělci. Ale i když byla atmosféra radostná, mladým autorům šlo pořád o živobytí. „Pořád jsem trpěl hladu, ale už to nebylo totéž. Když člověk sdílí bídu s kamarády, je to vlastně romantické, někdy téměř veselé.“

Čtyřicetiletý mladík zatím netušil, že právě začal pracovat v samotné líně amerického komiksu. Onen *Harvey* v názvu studia nebyl totiž nikdo jiný než slavný humorista Kurtzman, který brzy převrátí celý svět amerického komiksu naruby magazínem *Mad*. Od této chvíle se začíná psát historie jejich společného humoru a přátelství, které přetrvá až do Goscinného smrti.

Oba muži měli stejný smysl pro humor. Židovský humor, tvrdili někteří, protože studio vedli Kurtzman a Elder. Goscinný ovšem své židovství nikdy nezdůrazňoval. Dá se tedy vůbec v tomto případě mluvit o židovském humoru? Nejedná se spíš o sebeironii, o umění najít vtipné chvíle v drobnostech lidského života, o parodie? Právě v těchto disciplínách autor od začátku vynikal. V letech 1949 a 1950 vydalo nakladatelství Kuenen Publishers Goscinného první knihy. Z počátku to byly hlavně knihy s puzzle, které vytvořil společně s Fredem Ottenheimerem nebo Harveyem Kurtzmanem. Konečně mohl začít volně dýchat. S matkou se přestěhovali z Brooklynu na Manhattan, kam doléhaly hlasité zvuky železnice.

Nakladatelství Kuenen Publisher bohužel zkrachovalo. Goscinný se urputně dovolával peněz, které měl dostat, a uspěl, přesto pro něj krach znamenal návrat na začátek. Osud ale paličatému mladíkovi přál, a tak se v roce 1949 seznámil se známým belgickým tvůrcem komiksů Gillainem, kterému se říkalo Jijé a který v té době žil se svou ženou a čtyřmi dětmi ve Spojených státech. Díky němu se Goscinný seznámí s Morrisem, autorem *Luckyho Luka*.

29. říjen roku 1959 zůstane navždy zásadním datem nejen v životě Reného Goscinného, ale také v celé historii komiksu. Toho dne se na pultech objevilo první vydání magazínu *Pilote*, „velkého ilustrovaného časopisu pro mladé.“ Pro tuto příležitost stvořil Goscinný úplně nového hrdinu Asterixe z Galie. Jednoduchá kreslená postavička malého Gala se od té doby stala významnou částí francouzského kulturního dědictví.

Kapitola čtvrtá

Asterix

Co bylo před Asterixem

Na samém začátku stálo, jak už to u Goscinnyho často bývalo, setkání dvou lidí. Goscinnyho nový přítel se jmenoval Albert Uderzo. Oba mladí autoři se potkávali v sídle World Press na Champs-Élysées, ovšem tenkrát spolu ještě nepracovali, každý zatím vytvářel své vlastní komiksy. Brzy se ovšem dali dohromady a začali tvořit společně. „On byl spíš přes obrázky, já zase radši dělal texty,“ vysvětloval Goscinny. „Doplňovali jsme se a oba jsme mluvili stejným jazykem [...] Když šlo o komiksy, naše spolupráce hraničila s telepatii.“

Právě v této době, okolo roku 1956, opustil Goscinny postupně kresbu a začal se věnovat scénářům. Díky spolupráci s Uderzem mohl psát delší a lepší příběhy. Jejich prvním společným dílem jsou dobrodružství Indiána jménem Oumpah-pah. Vytvořili jen několik stránek, ale komiks nikdo nechtěl vydat. „Má to být pro děti, zapracujte na tom trochu...“ doporučilo jim nakladatelství Dupuis. Ovšem neslyšeli o nich naposledy.

Goscinny a Uderzo zatím pokračovali v práci. Chvíli pracovali na dobrodružstvích malé moderní holčičky Sylvie a později podepsali několikaletou spolupráci s belgickým ženským časopisem *Bonnes Soirées*. Poprvé jejich komiks vyjde na pokračování jako příloha v časopise *La Libre Belgique*. Jedná se o komiks *Jehan Pistolet* (někdy také *Jehan Soupolet*).

Duo Goscinny a Uderzo se snažilo najít svůj styl. Psali a kreslili realistické černobílé komiksy i barevné zábavné příběhy pro děti. Stvořili víc než desítku kreslených hrdinů, kteří dnes už upadli v zapomnění: Luc Junior, Bill Blanchart, Les Enfants heroïques (Hrdinné děti), Antoine l'invincible (Nepřemožitelný Antoine), Poussin a Poussif, Benjamin a Benjamine, La Famille Moutonet (Moutonetova rodina), ... Některé z komiksů vycházely dokonce jen v příloze časopisů a nebyly nikdy vydány v albu.

V roce 1858, tedy rok před zrozením Asterixe, znovu vypustili do světa Indiána Oumpah-pah. Příběh trochu upravili a konečně ho vydali v týdeníku *Le Journal de Tintin*. Inspirací pro postavu urostlého a nadlidsky silného indiána byl *Poslední Mohykán* spisovatele Jamese F. Coopera. Oumpah-pah se vydává za dobrodružstvím se svým společníkem Hubertem de la Pate Feuilleté, který je, i přes svůj aristokratický původ a napudrovanou paruku, velmi statečný. Uznání ze strany řady tvůrců komiksů však nestačilo k tomu, aby se dostal do širšího čtenářského povědomí.

Recept na kouzelný nápoj

V létě 1959 přistála Goscinnymu na stole nová objednávka. „Už zase...“ říkal si. Nový příběh měl vyjít v časopise pro mládež, který měl být uveden na trh na začátku školního roku. Jako ve většině případů dostali tvůrci volnou ruku. „Chtěli jsme zpracovat *Lišáka Reynarda*, ale to už udělali jiní před námi.“ Opustili tedy původní nápad, ačkoli jedna strana už byla napsaná a nakreslená, a začali hledat podněty jinde. Konkrétně ve skleničce pastisu, když se jednoho slunečného odpoledne sešli v Uderzově panelákovém bytě v Bobigny, nedaleko Paříže. Gosciny poprosil Uderza, aby mu vyjmenoval všechna významná období v dějinách Francie. Pak už to šlo ráz na ráz. Pravěk zamítli okamžitě, ale Galie Goscinyho nadchla. „Materiálu je spousta! Galové jsou veselí, hluční, bujaří, zkrátka je s čím pracovat.“ Možností bylo nespočet: k dispozici měli Římskou říši, barbarské státy, galské zvyky, mohli dělat paralely mezi tehdejšími Galy a současnými Francouzi, utahovat si z předsudků a klišé a ke Goscinyho radosti si dělat legraci sami ze sebe. „Když jsme příběh vymýšleli, výborně jsme se bavili. Asterix se rodil v radostné atmosféře, což bylo dobré znamení.“

Jména všech Galů dostala koncovku „ix“ podle slavného galského náčelníka Vercingetorixe a římská jména končila na „us“. Scenárista, vybavený čtyřbarevnou propisovací tužkou a čtverečkovaným papírem, si hned začal dělat červenou barvou poznámky, a stvořil tak dokument, který byl vlastně Asterixovým rodným listem. Gosciny vytvořil seznam nových postav: tak se zrodili Asterix, Obelix, Panoramix, Trubadix a další. Jedním z nich byl i Soulétropix (Násosix), který se ovšem v příběhu nakonec neobjevil. Na scénu se dostávají i první Římané: centurion Gaius Bonus a legionáři Marcus Pacapus a Caligula Minus. A samozřejmě Caesar.

Každé jméno fungovalo jako slovní hříčka nebo kalambúr a ve stejném tónu pak vznikala i ta další. Vždy, když hrdinové v rámci příběhu navštívili cizí zemi, dal Gosciny místním postavám jména, která ji zvukem nebo významem připomínala. Vymýšlení jmen ho bavilo a v rámci cvičení tak vzniklo až tři sta dvacet pět nových jmen. Co se týče zeměpisného umístění galské vesnice, nechal Uderzovi volnou ruku. Měl jen jednu podmínku. Musí ležet u moře, aby postavy mohly snadno cestovat. Uderzo nakonec vybral Bretaň, kterou si pamatoval z dětství

Zrodila se hvězda

„Vždy mi bylo jasné, že hlavní postava komického příběhu musí být komická sama o sobě. Nechtěl jsem vyprávět o hrdinských činech nějakého superčlověka, chtěl jsem vyprávět příběh obyčejného človíčka, figurky, která prožívá všechna ta legrační dobrodružství,“ vysvětlil Goscinny.

„Asterix byl Goscinnyho nápad. Já jsem si představoval typického Gala tak, jak by ho vytiskli v Épinalu, vysokého blond'atého Kelta. On chtěl radši pidimužíka.“ „Asterix by měl být... takové interpunkční znaménko,“ přesvědčoval Goscinny kolegu. A tak dostal hlavní hrdina jméno podle asterisku, znaménka v podobě malé hvězdičky, která odkazuje v textu k poznámce.

Jméno ale Goscinny vybral i proto, že začínalo na písmeno A, což pro komiks znamenalo „značnou výhodu při abecedním řazení budoucích encyklopedií komiksů“. Ale Asterix nezůstane sám. „Když je tak malý, bude mít pořádně silného kamaráda,“ navrhl Uderzo a Goscinny souhlasil: „Výborně, a bude to nosič menhirů.“ Pojmenoval ho Obelix, což byl zřejmě odkaz na další znaménko. Obéle je malý křížek, který ve starých rukopisech značil neověřené části textu.

Goscinnyho metoda

„Pro mě je nejzásadnější jednotlivý gag. Takže struktura, i když se ji snažím vystavět co nejlépe, je druhotná [...] obrázek opouštím až ve chvíli, kdy už do něj nemůžu zapracovat další vtipy.“ René Goscinny byl především nesmírně organizovaný. Při práci na všech svých příbězích se uchyloval k téže metodě, pracoval hodiny a hodiny, dlouhé dny trávil psaním a tak to šlo dobrých deset let.

První fáze nastává po měsících rozmýšlení, obav a spoustě brainstormingu s Uderzem. Goscinny sepíše detailní synopsi příběhu (ve které je „úplně všechno“), která má rytmus a spád a skládá se ze čtyřiačtyřiceti odstavců, protože jedno Asterixovo album má právě tolik stran. Podle tohoto scénáře načrtne Uderzo první návrhy a Goscinny poté zpracuje technický scénář.

Materiál se rediguje ve dvou sloupcích, okénko po okénku: vlevo scenárista napíše, co má být na obrázku, vpravo pak všechny dialog. Scénář se pak sepíše na stroji. Občas ho oživí nějaký malý nákres nebo náčrtek stripu.

Goscinný scénáře zpracovával postupně, dvoustránku po dvoustránce. „Když jsem ale opravdu zabral, zvládl jsem udělat technický scénář celého alba za jeden týden [...] Takže za nějaké dva měsíce bylo hotovo,“ vysvětlil. Navíc se s Uderzem dokonale doplňovali. Scenárista přizpůsoboval příběh tahům Uderzovy tužky a kreslíř zase věrně a na míru převáděl příběh do kresby.

Díky tomuto jedinečnému postupu zvládal Goscinný pracovat nejen na *Asterixovi*, ale současně také na *Lucky Lukovi*, *Malém Mikulášovi* a dalších dílech, jako je *Jacquot le Mousse (Plavčík Jacquot)*, *Gaudéamus*, *Les Colères du grand-père Victor (Zlosti dědečka Victora)*, *Les Divagations de M. Sait-tout (Blouznění pana Všeználka)*, *La potachologie (Študákologie)* a později *Iznogoud*, *Valentin le Vagabond (Vagabund Valentýn)*, *Tromblon* a *Bottaclou* a řada dalších. Svou pracovní morálkou byl pověstný, a to i mezi blízkými přáteli, mezi které patřil i jeho dlouholetý kamarád Pierre Tchernia: „Ke svému psacímu stroji sedal jako hladový člověk k plnému talíři. Byl tak spokojený... pořád vidím ty dolíčky ve tvářích, když se usmál. V tu chvíli pro něj neexistovalo nic jiného, než radost z vymýšlení nových žertů.“

Je rok 50 př. Kristem...

Bez pořádné přípravy by byla taková plynulost psaní nepředstavitelná. Při přípravě každého Asterixova alba se Goscinný i ilustrátor pouštěli do pátrání po co největším množství informací. „Vždy se informuji ze všech možných zdrojů, přičemž klíčovým dokumentem pro mě jsou samozřejmě *Zápisky o válce galské*. Ovšem když pracuju, tak knihy zavřu. Moje práce je vytvořit pastiš. Kdybych to napsal moc složitě, četli by mě jenom odborníci.“ I když nejčastěji citovaným dílem jsou právě Caesarovy *Zápisky o válce galské*, není možné opomenout tři další knihy, které autorům sloužily jako zdroj informací: *La Vie quotidienne á Rome (Život v Římě)* od akademika Jeroma Carcopina, *l'Histoire de Rome (Historie Říma)* od Andrého Piganiola a encyklopedický slovník *Le Petit Larousse*, na jehož růžových stránkách je k nalezení nepřeborné množství latinských citací. Když šlo

o latinu, scenárista si nepovolil žádnou improvizaci. Aby ne, když se latinsky nikdy neučil. Raději se tedy úzkostně držel ověřeného zdroje.

Gosciny a Uderzo neváhali cestovat po všech francouzských regionech, i do jiných zemí, podle toho, kam se chystali zasadit Asterixova dobrodružství. A tak začali lovit nápady. „Stejně jako Caesar jsme si udělali procházku po zemích Evropy a sbírali jsme nejrůznější charakteristiky jejich obyvatel.“ Dvojice cestovala inkognito, protože si chtěli dělat poznámky a fotky a zachytit různá místa a jejich obyvatele. Gosciny přiznal, že díky své popularitě mohli procestovat svět zadarmo, ale také varoval čtenáře: „Asterix není žádný kapesní průvodce ani informační brožurka.“

Jakmile dokončili průzkum a měli pohromadě všechny potřebné informace, Gosciny je začal velmi pečlivě zpracovávat. Však mu každou chvíli chodily dopisy od historiků (obzvlášť pokud mezi zdroji našli svá díla) a tlusté štosy od jeho čtenářů. Protože s Historií nejsou přeci žádné žerty... Tedy, skoro žádné. „Je to podrobná a přesná práce. Nic nám neodpustí. Uderzo jednou nakreslil Gala, který tlačil trakař, a hned nám to vyčítali. Tuhle jsem zase nechal nějakou postavu loupat brambory... No, tak my v těch případech zalžeme. ‚Tohle tenkrát existovalo, jen to časem upadlo v zapomnění.‘ V *Zápisích z války galské* občas podvádí i Julius Caesar, tak proč bychom my nemohli?“

Začátky s *Pilotem*

První stránka Asterixe se objevila v nultém vydání časopisu *Pilote*. Častá reklama v rádiu pomohla prodejům, vysílala se skoro každých deset minut a i díky ní během jednoho dne zmizelo ze stánků a obchodů na tři sta tisíc výtisků.

U zrodu časopisu stálo šest novinářů a tvůrců komiksů: René Gosciny, Jean-Michel Charlier, Albert Uderzo, Raymond Joly, Francois Clauteaux a Jean Hébrad. Každý člen redakce sice přispěl do základního kapitálu, ale výsledná částka nestačila, takže si přizvali ještě další dva investory. *Pilote* však neměl být zaměřený jen na komiksy, ale také na důležitá aktuální témata. Takový *Paris Match* pro mladé.

Pilote přináší neuvěřitelný úspěch a Asterix je jeho stěžejním dílem. Přesto jeho tvůrce zakrátko překvapil krach. Kvůli nepřesným účetním výpočtům se redakci vrátilo daleko více neprodaných výtisků, než čekali, a situace se stala finančně neúnosnou.

Společnost naléhavě potřebovala nového kupce. *Pilote* nakonec zachránil mladý nakladatel Georges Dargaud, který ho v roce 1960 odkoupil za symbolickou cenu jednoho franku. Po změně nahradilo vedení původní tým, Goscinny a Charlier ovšem zůstali jako poradci redakce. Oba dva pak také dále pracovali na svých komiksech.

Fenomén Asterix

První Asterixovo album vyšlo v roce 1961 v nakladatelství Dargaud. Úspěch se šířil „od úst jednoho druida k uším druhého“. „První album vyšlo v nákladu 6 000 kusů, druhé 20 000 kusů a třetí dokonce v nákladu 40 000 výtisků. A tak to šlo dál. Největší vzestup zažil Asterix v roce 1965, kdy vyšel příběh s Kleopatrou. [...] V létě 1965 jsem byl v Biarritzu a pamatuju si, jak jsem nějaké lidi na ulici slyšel říct: ‚Ti Římané jsou blázni!‘ a další průpovídky. Říkal jsem si, to je neuvěřitelné, to se teda dějí věci. [...] Byla to taková asterixovská vlna, všude se o něm mluvilo, v novinách, v rádiu, v televizi. Byla to jedna z věcí, které zapříčinily, že komiksy přišly do módy, vešly do povědomí čtenářů.“

Během pouhých čtyř let se Asterix nejen prosadil na trhu – předběhl dokonce i Tintina – ale také se stal symbolem své rodné země, jejích obyvatel a zvyků. „Měli jsme velké štěstí, že jsme vlastně stvořili folklor. To je něco, co si nenaplánujete, o tom musí rozhodnout lidé,“ vysvětlil Goscinny. Příběhy měly být původně hlavně pro děti. „Děti? Ty jsou to nejpříšernější publikum, protože věrnost autorovi jim nic neříká. Dřív se uchýlí k násilí, než vás přestanou číst.“ Ovšem Goscinnyho síla tkví také ve schopnosti zaujmout dospělé, a to navíc v době, kdy je komiks považován za druhořadé umění.

V roce 1967 překročí Asterix ve Francii hranici milionu prodaných výtisků. Kolos už je v pohybu a nezastaví ho ani hranice. Jak byla alba postupně vydávána, byla překládána do sto padesáti různých jazyků a nářečí. Ačkoli Uderzovy kresby samozřejmě nepřipouštějí nejasnost a hlavně nejsou žádným překladatelským problémem, je pozoruhodné, že si místo v srdci zahraničních čtenářů našel i Goscinnyho humor, který je založen na zdánlivě nepřeložitelných slovních hříčkách.

Goscinny se až do své smrti staral i o překlady. „Osobně jsem všechny překlady kontroloval. Umím anglicky a španělsky, takže v případě těchto dvou jazyků to nebyl problém. Co se týče ostatních jazyků, tak z těch jsem si text nechal přeložit zpátky do francouzštiny. Kontroloval jsem zaprvé, jestli příběh jako takový dává smysl, a zadruhé,

jak dopadly překlady vtipů. Když to byly gagy založené na něčem typicky francouzském a byly přeložené úplně doslova, říkal jsem si, co z toho asi tak může čtenář mít, jestli ho to vůbec rozesměje. Když máte v příběhu žert založený na képi, čapkách francouzských generálů zdobených dubovým listím, v cizině ho jen tak nepochopí.“

Asterixovské šílenství

Asterix má davy příznivců. I generál de Gaulle na jedné schůzi ministrů počastoval všechny členy své vlády koncovkou „ix“. Asterixe si snažily přivlastnit strany z obou konců politického spektra, protože doufaly, že jim národní hrdina pomůže získat body u voličů. Goscinny i Uderzo byli velmi diskrétní, co se jejich vlastních politických názorů týkalo, a v tomto směru odmítali dělat jakékoli ústupky. „Žádný jiný autor své postavy nedemystifikoval tolik jako my. A stejně se o nás říkalo, že jsme gaullisté, poujadisté, levičáci [...]. Prostě blbosti!“ svěřil se jednou podrážděně Goscinny.

Vynořovalo se také víc a víc literárních analýz díla a vysokoškolských prací na téma Asterix, což oba jeho autory dost bavilo: „My Francouzi trpíme takovou nutkavou potřebou všechno analyzovat. Já bych řekl, že jsme byli prostě jen šťastní, že jsme vymysleli něco, co ještě nikdo před námi nevymyslel, a že to funguje.“

„Když si za mnou někdo přijde pro autogram nebo pro věnování, vždycky mi řekne: ‚To je daň za slávu.‘ Žádná daň! Je to odměna za slávu a je to velmi příjemné.“ Goscinny a Uderzo si úspěch vychutnávají. Albert a Ada Uderzovi a jejich dcerka Sylvie opustili svůj byt v Bobigny a odstěhovali se na podstatně lukrativnější adresu, do Neuilly u Paříže. Nejdřív byt, potom vila, a navíc si kreslíř se zlatýma rukama mohl dovolit podlehnout své velké vášni, Ferrari. Na pozemku ležícím nedaleko Paříže si postavil svůj vysněný dům, ze kterého si později s radostí utahoval v *Sídlišti Bohů*. Goscinny si zase ještě ve výstavbě pořídil byt s nekončícím výhledem na Paříž, velkými francouzskými okny a dřevěným obložením. Byt se nacházel v ulici Boulainvilliers, ve velmi módní čtvrti La Muette nedaleko parku Ranelagh.

I přes svou slávu a bohatství Goscinnyho a Uderza nikdy ani nenapadlo snížit pracovní tempo. Spíš naopak, nových nápadů pro Asterixe měli spoustu. Kino, kreslené seriály a – proč ne – jednou třeba i zábavní park. Zatímco Uderzo se soustředil výhradně na kreslení malého Gala, Goscinnymu přibývaly spolupráce a zodpovědnost.

Pan Goscinny

Úspěch Asterixe hodně pomohl také samotnému časopisu *Pilote*. O funkci šéfredaktora se Goscinny dělil rovným dílem s Jean-Michelem Charlierem, ovšem brzy začalo být všem jasné, že ve skutečnosti časopisu velí Goscinny. Udával časopisu směr a hodně svého času trávil schůzkami s mladými ilustrátory. V *Pilotu* kombinoval různé žánry, a časopis se tak stal hotovou laboratoří komiksu. Tuto symbiózu umožnil právě Goscinny a jeho schopnost rozpoznat nové talenty (i když k ilustracím některých autorů přistupoval rezervovaně). Díky němu se v redakci časopisu soustředila celá jedna generace umělců.

Kromě původních členů redakce, jako byli Uderzo, Hubinon, Sempé a další, se kolem časopisu sdružovali i noví autoři: Fred, Giraud, Gotlib, Mandryka. A v následujícím desetiletí se přidala nová generace, například F. Muss, Tardi, Mézières, Druillet, Pétillon a také Gébé, Cabu a Reiser, které později proslavil jejich časopis *Hara-Kiri*. Svou kariéru začali v *Pilotu* i Bilal a Solé, ovšem v sekci věnované čtenářským dopisům, kam poslali své kresby. V obsahu časopisu se objevili až o něco později. V těchto letech komiks teprve aspiroval na pozici „devátého umění“, v téměř výhradně mužské redakci působily i dvě ženy: Claire Bretécherová a Annie Goetzingerová.

Pilote položil základy moderního komiksu a snadnější by bylo vyjmenovat ty, kteří se tohoto dobrodružství neúčastnili. Goscinnyho velkým úspěchem bylo dát dohromady všechny tyto umělce, aniž by některého musel odloudit odjinud. Celý tento malý svět se točil okolo Goscinnyho, kterého nikdo neoslovoval jinak než „Pane“. Šéfredaktor totiž nebyl z těch, kdo by si nechávali tykat a přátelsky se poplácávat po ramenou. Svě redakci vládl jako paša!

A právě zlotřilý orientální velkovezír Iznogoud, který se chce „stát kalifem místo kalifa“, se stal hrdinou dalšího komiksu, který Goscinny vytvořil začátkem šedesátých let společně s ilustrátorem Jeanem Tabarym. Zloduch Iznogoud se tak zařadí po bok ostatních Goscinnyho hrdinů, Asterixe, Malého Mikuláše a Luckyho Luka.

Popisky

1) Než se René Goscinny (vlevo, 50. léta) stal scenáristou, chtěl být ilustrátorem. Jeho ilustrace poprvé vyšly v několika knihách vydaných v New Yorku (vlevo, jedna ze sedmi puzzlových knih vydaných nakladatelstvím Kunen Publishers).

2) Rodina Goscinného matky, Beresniakovi, pocházela z ukrajinského Kyjeva. Prchli před pogromy a nakonec se usadili v Paříži. Abraham, hlava rodiny, jeho žena Feiga a jejich devět dětí (z nichž osm je na fotografii) vedli intelektuální, buržoazní život a snažili se začlenit se v zemi, která je přijala. Anna, Reného matka, zde sedí nalevo od svého manžela.

3) Vpravo: Anna a Stanislas Goscinný, roku 1927, se svými dvěma syny, prvorozeným Claudem a Reném, kterému ještě nebyl ani jeden rok. V dvojexpozici je úryvek rodného listu Reného Goscinného, narozeného v Paříži 14. srpna 1926.

4) Tři výtisky *Beresniakova slovníku*, který sestavil Goscinnýho dědeček Abraham, se zachovaly a jsou uloženy ve Francii (výše zobrazený výtisk zachovala tiskařova pravnučka). Rodinný podnik sídlil v pátém obvodu, na čísle 12 v ulici Lagrange. Vydávala se zde velká část pařížských periodik psaných v ruštině a jidiš. Ve třicátých letech tiskárna zaměstnávala téměř stovku pracovníků. V roce 1959 si zde nechal Solženicyn vytisknout první ruské vydání *Souostroví Gulag*.

5) Humanista, přísný a maličko autoritativní, plný přesvědčení a s otevřenou myslí, takový byl Stanislas Goscinný (dole, s Reném, 1929 v Buenos Aires). Malý René mu jednou řekl v souvislosti se svým budoucím povoláním: „Já bych chtěl dělat nějakou legraci,“ a on mu obratem odpověděl: „Tak to jsi vymyslel dobře.“

6) „Mládí jsem strávil v Buenos Aires (nahore), což je to nejevropštější město v Jižní Americe. Naše argentinské dobrodružství jsem si moc užíval. Byla to klidná a prosperující země. Prožil jsem šťastné dospívání, i v letech, která vedla ke druhé světové válce, ve spokojeném maloměstěckém prostředí.“ Ve škole získal Goscinný řadu diplomů za vynikající prospěch (pod fotografií).

7) „Neumím rozlišit, jestli se mi nějaký autor líbí pro jeho techniku, nebo proto, že si vzpomínám, s jakou radostí jsem ho četl,“ vysvětlil Goscinný. „Takže jsem v mládí dával přednost *Pieds Nickelés* (nahore) před graficky daleko lépe zpracovaným *Le Sapeur Camember* [...] Na to, v jaké době vycházel a že měl být pro děti, to byla dost anarchistická agitka. Tihle tři uličníci jednou unesli prezidenta republiky, a nejen, že se jim nic nestalo, ještě z nich udělali hrdiny, a to je něco!“ Mladý Goscinný jednou dokonce překreslil celý díl *Pieds Nickelés*! Fascinoval ho také *Zig a Puce*, *Tarzan* (nahore), *Terry and the Pirates* nebo *Steeve Canyon*.

8) „Walta Disneyho obdivuji. Díky jeho výtvorům jsem už od malička věděl, že se chci věnovat animaci, ale hlavně je důvodem, proč jsem vůbec chtěl dělat to, co dělám,“ svěřil se Goscinny. Dole: Dvě vodomalby, které René vytvořil ve svých 17 letech, v roce 1943 a plakát k animovanému filmu *Sněhurka* (1938).

9) „Kdyby tenkrát Hitlera brali jako groteskního a labilního chlapíka, který říká hlouposti a kterému se lidé smějí a neberou ho vážně, ušetřilo by se několik milionů lidských životů,“ prohlásil Goscinny. V osmnácti načrtne Hitlera tak, jak se sám prezentoval. Hitler se nějakou dobu měl za umělce, a tak ho Goscinny vypodobnil jako malíře pokojů (dole), zatímco u Churchilla brilantně zachytil jeho eleganci.

10) Goscinny našel svůj směr už patnáct let před vznikem *Pilotu*. Jako šéfredaktor a ilustrátor studentského časopisu *Quartier Latin*, který vycházel na jeho škole, zajišťoval titulky, ilustraci obálky a řadu kreslených vtipů. Už v článku „Univerzitní vzpomínky“ popsal dohlážetele, který hodně připomínal Polívku z *Malého Mikuláše*: „Dvacetkrát opíšete... ne, přepíšete stránku z příručky... ne, zůstanete po škole... nebo víte co, ne, zmizte, rovnou vás vyloučím, běžte do ředitelny!!!“ Rubrika *Conseils aux futurs bacheliers* (*Rady budoucím maturantům*) nese podobné zábavné rysy, jakými se v budoucnu bude vyznačovat rubrika *Potache* (*Študák*), kterou pro *Pilote* vytvoří společně Goscinny a Cabu.

11) Anna Goscinnyová se účastnila všech dobrodružství a všech cest, protože zůstala po boku svého syna (dole, Goscinny s matkou v New Yorku v roce 1945). Už v dětství si Goscinny zvykl cestovat parníkem a v dospělosti v okružních plavbách nadšeně pokračoval. V roce 1966 na toto téma sepsal autobiografické vyprávění *Tous les visiteurs à terre* (*Všichni návštěvníci země*).

12) Goscinny nastoupil do vojenské služby ve Francii v květnu 1946 v regionu Île-de-France (vlevo seržant Goscinny). „Když jsem přijel, zeptali se mě, co umím. Řekl jsem, že umím tři jazyky, zvládnu psát na stroji, trochu kreslím, tuším něco málo o obchodu a novinařině. Tak mě vrzli k horské pěchotě, na marseillské straně.“ Nahoře propouštěcí rozkaz.

13) S tímto autoportrétem (dole, 1948) a sérií dalších obrázků obcházel Goscinny newyorské nakladatele. Životopis, který přiložil, stručně shrnoval jeho situaci. „Věk: 22 let, Cestování: Francie, Argentina, Uruguay, Brazílie, frankofonní země Afriky, Trinidad, Havana, USA, Jazyky: francouzština, angličtina, španělština, Vzdělání: maturita,

francouzský jazyk, filozofie, literatura, Pracovní zkušenosti: Ilustrátor Balzacova románu pro pařížského nakladatele, asistent v řadě podniků.“ Po návratu z armády přidal Gosciny ještě: „Vedoucí uměleckého oddělení daného regimentu francouzské armády.“

14) Tři velikáni v začátcích (nahore): Harvey Kurtzman, John Severin – tvůrci časopisu Mad – a René Gosciny. Zde jsou zachyceni na střeše ilustrátorského studia Charlese Sterna, Williama Eldera a Harveyho Kurtzmana (logo pod fotografií).

14) Goscinyho první knihy vyšly ve Spojených státech. *Playtime Stories* byla kniha s puzzly, ve které byly tři příběhy: *Popelka*, *Aladin* a *Rip Van Winkle*. Gosciny své ilustrace nenápadně podepisoval iniciálami R. G., když se z knihy vyndaly puzzle, objevila se pod nimi druhá ilustrace. Ve stejně hravém duchu pak mladý ilustrátor (jehož jméno se objevuje pod ilustracemi v této formě: *Ilustrace René Gosciny*) vymyslel řadu prostorových knih, mezi nimi *Jolly Jungle* a *The Little Red Car*. Na jedné straně sloní chobot z plastové trubičky, na další zase třeba žebřík z celulóidu. Tato díla byla výsledkem jedinečné spolupráce Goscinyho a Kurtzmana, který realizoval grafickou koncepci a ilustrace obálky. K vydání těchto knih je inspirovaly dětské kreslené filmy a seriály, jejichž popularita v té době prudce stoupala. Například kniha *The Little Red Car* vypráví o malém dětském autíčku, které si přálo být tak velké, jako opravdové hasičské auto.

Komentář

Tato část práce se zabývá překladatelskou analýzou výchozího textu, typologií problémů, na které jsme při překládání textu narazili, a celkovým komentářem výsledného překladu. Pro překladatelskou analýzu výchozího textu používáme model Christiany Nordové a rozdělení funkcí textu podle Romana Jakobsona. Stylistické části komentáře se opírají o *Stylistiku současné češtiny* profesorky Čechové, stěžejní jsou také práce a překladatelské příručky Jana Šabršuly. Dále čerpáme také z *Teórie umeleckého prekladu* Antona Popoviče a z knihy *K teorii i praxi prekladu* Dagmar Knittlové, a to zejména z těch částí, které se věnují překladatelským metodám, problémům a postupům.

Práce s textem se odvíjí od modelového zadání, které bylo vytvořeno pro účely této práce, na něj dále navazuje analýza výchozího textu a vnitrotextových a vnětextových faktorů.

Při citování z výchozího textu používáme číslo stránky a zkratku (orig.), při citování z přeloženého textu pak číslování uvedené v této práci a zkratku (překl.)

1. Analýza výchozího textu

K analýze výchozího textu používáme model lingvistky Christiany Nordové (Nordová, 2005, s. 41–139). Analýza je rozdělena na dvě části, z nichž první se zabývá vnětextovými faktory ovlivňujícími překlad, ta druhá pak faktory vnitrotextovými. Při rozboru funkcí textu používáme rozdělení podle Romana Jakobsona.

1.1. Funkce a styl textu

Překládaný text je rozkročen přes více funkčních stylů, nejvýrazněji zde ovšem převládá styl populárně-naučný. Ten vyplývá jak z faktorů vnitrotextových, tak z faktorů vnětextových. Kniha totiž vyšla v edici Découvertes Gallimard, ve které vychází právě populárně-naučné knihy týkající se nejrůznějších témat. Kniha seznamuje čtenáře s dílem a vznikem Goscinného nejznámějších postav na pozadí jeho biografie. Popisuje jeho život a tvorbu a současně se zabývá historickými událostmi, které jeho život ovlivnily. V textu můžeme pozorovat i prvky stylu publicistického, například citace ze starších rozhovorů s Goscinným či některé automatizované a aktualizované výrazy, které se vyskytují často v nadpisech jednotlivých podkapitol: *Complètement hystéryx* – aktualizace (orig., s. 74), *Buenos Aires, la nouvelle tour de Babel* – automatizace (orig., s. 13). Autor knihy navíc dříve pracoval jako žurnalista, což se v tomto díle odráží. V popiscích obrázků se pak projevuje také styl prostěsdělovací, popisky na řadě míst pouze popisují fotografii či předkládají fakt. Není to však pravidlem, a tak i v popiscích lze najít citace, vtipy a další prvky, které prostěsdělovacímu stylu zcela neodpovídají.

Co se týče jazykových funkcí, je možné jich v textu nalézt několik. Referenční funkci najdeme v těch částech, které popisují scenáristův život či vznik některých jeho děl a postav:

Le départ définitif des Goscinnys pour Buenos Aires survient en 1928. (orig., s. 13)

V textu často nacházíme pasáže vyvolávající u čtenáře různé emoce, tedy pasáže, ve kterých převládá expresivní funkce:

René Goscinny restera très marqué par ces courriers qui, un jour, cesseront d'arriver. (orig., s. 15)

Nejčastěji pak můžeme expresivní funkci objevit právě v citacích samotného Goscinného: « *sous-assistant du sous-aide comptable (qui était un imbécile)* » (orig., s. 19).

V některých částech je možné narazit i na funkci metalingvistickou, v místech, kde autor nebo sám Gosciny v citacích hovoří o jazyce použitým v Asterixovi:

Les Gaulois porteront des noms se terminant par « ix », référence à Vercingetorix, leur plus célèbre chef, et les Romains en « us ». (orig., s. 62)

Goscinyho citace v textu jsou poměrně zajímavé, protože plní více funkcí. Některé pochází z tištěných rozhovorů, jiné ze zvukových záznamů interview a další z neoficiálních rozhovorů. Původně tištěné citace tak zastupují funkci metalingvistickou, všechny citace plošně funkci konativní a uvnitř řady z nich lze pak najít funkci expresivní.

1.2. Vnětextové faktory

1.2.1. Autor

Aymar du Chatenet je francouzský žurnalista, který původně působil na televizních kanálech TF1, La Cinq a několika dalších a později svůj zájem přesunul k vydavatelství. Ačkoli původně studoval práva, už od začátků své kariéry tíhnul k literatuře. Sám nenapsal žádnou široce známou knihu, jeho největším projektem je ovšem edice IMAV, ve které vychází souborné dílo *Dobrodružství malého Mikuláše*, které vytvořil Gosciny, a některá jeho další méně známá díla, jako například esej *Tous les visiteurs à terre*. Tento projekt vytvořil společně se svou manželkou Annou Goscinyovou, dcerou Reného Goscinyho.

Zde je třeba podotknout, že du Chatenet má díky manželství s Goscinyho dcerou nejen přístup ke všem jeho dílům, ale také interní pohled na jeho tvorbu a silnou emoční vazbu k ní. Biografie napsané o Goscinyem je tedy dobré rozlišovat na ty, které psali autoři bez vztahu k němu a jeho rodině, a na ty, které psal du Chatenet nebo Anna Goscinyová

Du Chatenet na knize spolupracoval s ilustrátorkou a grafičkou Caroline Guillotovou, která knize dodala její výraznou členitost a barevnost textu.

1.2.2. Vysílatel a záměr vysílatele

Výchozí text tvoří dvě kapitoly z knihy *Gosciny: Faire rire, quel métier!*, která vyšla v edici Découvertes Gallimard významného francouzského nakladatelství Gallimard v roce 2009. Nakladatelství Gallimard existovalo v minulosti pod názvem La Nouvelle Revue française a v současné době spadá pod holdingovou vydavatelskou skupinu Groupe Madrigall. V edici Découvertes Gallimard vychází převážně populárně-naučné texty

zaměřené na nejrůznější témata. Některé knihy se zabývají slavnými spisovateli a jejich díly, některé hudbou, jiné historickými událostmi a obdobími nebo přírodními vědami.

Za vysilatele tedy považujeme nakladatelství ve spolupráci s autorem, Goscinyho švagrem, a za jejich záměr pak seznámení s Goscinyho životem a dílem za pomoci čtivého, přehledně rozděleného textu, doplněného řadou ilustrací, fotografií a dalších grafických prvků, které text oživují. Záměrem autora je přinést ucelené a pravdivé informace, cílem nakladatelství je vydat čtivý populárně-naučný text. Tyto dva záměry se doplňují a navzájem přispívají ke své realizaci.

1.2.3. Adresát

Zamýšleným adresátem této publikace je čtenář Goscinyho děl, který se o něm chce dozvědět více. Kniha je rozdělena do kapitol, z nichž se každá věnuje jednomu Goscinyho hrdinovi, je tedy zajímavá pro všechny čtenáře, ať už je jejich oblíbenou postavou Asterix, Lucky Luke či Malý Mikuláš. Svým širokým zaměřením může kniha lákat také fanoušky komiksově tvorby jako takové, ne jen Goscinyho komiksů a knih. Text je napsaný čtivě, srozumitelně a neklade na čtenáře vysoké znalostní nároky, proto by byl vhodný i pro náhodného příjemce. Ovšem zde se dá diskutovat o tom, zda by náhodného příjemce zaujalo téma a obsah.

Text je silně orientován na příjemce, což se silně projevuje v jeho grafické úpravě, kde se prolínají fotografie, ilustrace, popisky, barevné značky a řada dalších prvků. Přibližně prvních deset stran publikace tvoří pouze ilustrace a fotografie, svou grafikou je tedy pro čtenáře nesmírně poutavá. Samotný text oživují citace a vtipy, čímž se orientace na adresáta potvrzuje.

1.2.4. Místo

Text je do jisté míry vázán na místo vzniku, což je dáno jeho biografickou povahou. René Gosciny se ve Francii narodil a v dospělosti se do Paříže vrátil a vznikala zde velká část jeho děl. Samotná lokalizace textu do francouzského prostředí není pro překlad problematická, český čtenář si od začátku uvědomuje, že čte biografii francouzského autora, a tudíž by pro něj velká část reálií neměla představovat problém.

Potíže vznikají spíše v případě některých kulturních jevů a prvků vázaných na výchozí kulturu, které pro nefrancouzského čtenáře nemusí být tak zřejmé. Tedy zmiňování Paříže a dalších známých míst není problematické, ovšem detaily týkající se francouzských výkladových slovníků představují příliš úzkou vazbu na výchozí kulturu:

(...) *et enfin Le Petit Larousse dont les pages roses offrent une inégalable collection des citations latines.* (orig, s. 69) Samotné téma tvorby komiksů má delší a rozsáhlejší tradici ve frankofonních zemích, všem v posledních letech stoupá zájem i v českém prostředí.

1.2.5. Čas

Text není výrazně ukotven v čase svého vzniku, protože sleduje časovou linii Goscinyho života, a děj je tudíž vždy jasně časově ohraničen. Překládaná kniha byla vydána v roce 2009, ovšem neobsahuje deiktické odkazy na dobu vydání, a tak nedochází ke konfliktu mezi časem vydání, časem překladu a časem vnější reality.

1.2.6. Médium

Kniha *Gosciny: Faire rire, quel métier!* vyšla v edici Découvertes Gallimard známého francouzského nakladatelství Gallimard. V této edici vyšlo téměř osm set knih, které pokrývají různá témata z různých oblastí. Všechny jsou však populárně-naučné a sdílí podobnou grafickou úpravu a přibližný rozsah.

Publikace je tenká, v rozsahu 128 stran a v měkké vazbě. Je vytištěna na křídovém papíře a dominuje jí výrazná grafická úprava, fotografie a ilustrace, které tvoří velkou část jejího obsahu.

1.2.7. Motiv

Motivem vzniku výchozího textu je seznámení adresáta s Goscinyho životem a dílem a přiblížení jeho pracovního postupu a vzniku jednotlivých děl. Zjevná je také snaha o čtivost textu a kontakt se čtenářem prostřednictvím výrazných grafických prvků.

Neověřeným motivem vzniku tohoto textu také může být jakési uvedení na pravou míru ostatních Goscinyho biografí, které vznikly bez přispění nebo dokonce za nesouhlasu jeho rodiny.

1.3. Vnitrotextové faktory

1.3.1. Téma a obsah

Tématem výchozího textu je život a dílo francouzského scenáristy, spisovatele a ilustrátora Reného Goscinyho. Autor v něm čtenáři přibližuje jeho život, proces tvorby, zrození jeho nejslavnějších hrdinů a celou jeho kariéru.

1.3.2. Presupozice

Text neklade na čtenáře vysoké vědomostní nároky. Vzhledem k tématu se dá předpokládat, že adresát bude někdo, koho Goscinyho tvorba zajímá, není to ovšem nezbytné. Výchozí text je psán jasně a srozumitelně, tedy tak, že ho pochopí i adresát, který o Malém Mikulášovi či Luckym Lukovi nikdy neslyšel. Srozumitelnost tedy na znalostech čtenáře není závislá. Celkové působení a vyznění textu ovšem ano, protože informovaný adresát bude mít z knihy lepší zážitek a také pochopí víc vtipů a narážek na samotné Goscinyho dílo:

(Uderzo) *Il s'offre un terrains aux environs de Paris et y fait construire la maison de ses rêves qu'il s'amusera à représenter dans l'album La Domaine des dieux.*
(orig., s. 75)

Pokud adresát nečetl album *Sídliště bohů* (1971, překl. 2002), zřejmě neocení žert týkající se Uderzova domu.

1.3.3. Horizontální a vertikální členění

Christine Nordová dělí strukturu textu na mikrostrukturu, kterou představují věty, a makrostrukturu, kterou představují kapitoly a odstavce. Výchozí text je nesmírně členitý. Kniha se skládá z několika kapitol, z nichž první se věnuje Goscinyho životu a následující kapitoly se chronologicky věnují vzniku a úspěchu jeho děl. Jednotlivé kapitoly jsou uvedeny výrazným nadpisem a následně tučně vyznačeným perexem. Nadpis i perex se nacházejí na samostatné straně, mimo hlavní text. Každá z těchto velkých kapitol je rozdělena na podkapitoly, které tvoří menší významové celky. Podkapitoly jsou dále rozdělené do odstavců, které tvoří hlavní text. V textu se často vyskytují citace. Stranou od hlavního textu pak stojí popisky fotografií, ilustrací a obrázků.

Vertikálně se text skládá z autorových vět a Goscinyho citací. V textu můžeme pozorovat dlouhá souvětí, a to jak v autorském textu, tak v citacích:

Avec Pilote, les bases de la bande dessinée moderne sont posées et il devient désormais plus aisé de dresser la courte liste de ceux qui ne feront pas partie de l'aventure, l'exploit de Gosciny étant d'avoir réussi à réunir tous ces artistes sans avoir eu à en débaucher aucun... (orig., s. 76)

Krátké věty se pak nachází v místech, která si žádají stručnost, jasnost a údernos :

Astérix rend « hystéryx ».(orig., s. 74)

Text má poměrně vysokou míru hierarchizace informací. Cizí texty jako takové v knize vložené nejsou, je zde však řada citací z různých rozhovorů a interview s Reném Goscinnym. Názvy cizích knih a publikací odlišuje autor od ostatního textu kurzívou.

1.3.4. Neverbální prvky

Jak bylo již zmíněno dříve, v knize můžeme nalézt celou řadu neverbálních prvků. Kniha je důkladně graficky zpracovaná, a ilustrace tak tvoří její zásadní součást. Jejich množství a propracovanost významně přispívají ke čtivosti a zajímavosti knihy. Zastoupeny jsou fotografie Goscinného, jeho rodiny a kolegů, ilustrace, které sám vytvořil, různé naskenované dokumenty a rukopisy, kresby vytvořené v mládí a řada dalších prvků. Fotografie i obrázky jsou obvykle doplněny vysvětlujícími popisky a zabírají čtvrtinu, někdy i třetinu stránky v porovnání s hlavním textem. V každé kapitole je jedna dvoustránka, která se skládá pouze z obrázků a popisků a není vyplněna hlavním textem. Na začátku knihy je dokonce téměř osm stran, na kterých není žádný text, pouze velké fotografie. I na obálce nalezneme zajímavou grafickou úpravu – Goscinného fotografie je vyvedena v kombinaci matného a lesklého povrchu a nad jeho hlavou je přikreslená komiksová bublina se známou větou z Asterixových dobrodružství: « *Ils sont fous ces Romains!* »

1.3.5. Morfologie a syntax

Výchozí text je bohatý na různé druhy syntaxe, jak bylo již stručně popsáno v oddílu o vertikálním členění textu. Po zobecnění můžeme pozorovat čtyři typy syntaxe: složitá hypotaktická souvětí, krátké a úderné věty, Goscinného citace a nakonec zhuštěnou syntax popisků. Nyní se na ně podíváme detailněji.

Dlouhá souvětí nacházíme obvykle v hlavním textu, zvláště v místech, kde autor vyjadřuje nějakou komplexní a logickou myšlenku. V níže uvedeném příkladu můžeme pozorovat několik sloves, spojek a také deiktických výrazů, které přispívají ke zlogičtění souvětí:

Ce qui n'empêche pas René de travailler sérieusement et les résultats sont à la hauteur comme en témoignent les nombreux prix d'excellence reçus. (orig., s. 16)

Stejně tak zde máme věty dlouhé a košaté, které ovšem skrývají jen jedno sloveso. V níže uvedeném příkladu má věta mimo závorky jen jedno sloveso, což je zřejmě výsledkem eliptických obrátů a vynechávání sponových sloves:

Dans un premier temps, après parfois de mois de réflexion et d'angoisse, après maints brainstorming avec Uderzo, Goscinny rédige un synopsis très détaillé (« absolument tout » y figure), très rythmé (il n'y a aucun temps mort) et composé de quarante-quatre paragraphes, puisqu'il y a quarante-quatre planches dans un album d'Astérix. (orig., s. 65)

Krátké věty se vyskytují v úsecích, kde chtěl autor něco zdůraznit, nechat jednu informaci vystoupit do popředí. V některých případech je z těchto vět i elipticky vypuštěno sloveso:

Son autre passion, le cinéma. (orig., s. 16)

À la Noël 1943, Stanislas Goscinny décède brutalement. (orig., s. 19)

Vient alors le temps du service militaire. (orig., s. 21)

Specifickou syntaktickou stavbu mají také samotné Goscinnyho citace. Délka vět je různá, na některých místech nechává věty nedořečené, nebo do nich naopak vkládá věty další. V některých případech netvoří citace celou větu, ale pouze její část. Velmi často jsou jeho výpovědi zakončeny vtípnou pointou:

« En classe, j'avais fait un journal que j'été le seul à composer et à illustrer. J'étais d'ailleurs le seul à le lire aussi. » (orig., s. 18)

« Il fallait que je me débrouille... C'était la guerre (...) » (orig., s. 19)

(...) René occupe désormais le poste de « sous-assistant du sous-aide comptable (qui était un imbécile) » dans une société de récupération de pneus usagés! (orig., s. 19)

Popisky ilustrací a fotografií jsou nominální a velice kondenzované, což ovšem často narušují vložené citace. Níže uvádíme příklad kondenzovaného popisku:

Dans Quartier Latin, la revue des anciens de son collègue, dont il est le principale rédacteur et illustrateur, réalisant le titre et le dessin de couverture, il livre une multitude de gags. (orig., s. 19, č. 10)

Z morfologického hlediska je v textu zajímavé hlavně použití slovesných časů a dále také četnost zájmen. V knize je nejzajímavější použití prézentu historického, který Šabršula definuje jako stylistický jev, který oživuje vyprávění v minulosti, ovšem skutečná časová

platnost je adresátovi známá (Šabršula, Slovní druhy, 1968, s. 122). Dochází zde tedy ke konfliktu času gramatického a času reálného, díky čemuž se čtenáři zdá minulost bližší a živější:

À la Noël 1943, Stanislas Goscinny décède brutalement. Son fils cadet n'a que dix-sept ans, le baccalauréat en poche depuis peu. Il renonce à son courageux projet de rejoindre les Forces françaises libres. (orig., s. 19)

V textu můžeme dále pozorovat i řadu dalších slovesných časů, minulých i budoucích, stejně tak způsobů. Hustě zastoupena jsou také zájmena osobní, hlavně třetí osoba jednotného čísla rodu mužského, která obvykle nahrazuje právě Goscinnyho. Jeho jméno se v textu hodně opakuje, a tak je často nahrazováno buď kontextovými synonymy (*l'auteur, le scénariste,...*), nebo zájmeny :

Il renonce vite à ce travail, qui lui correspond si peu. (orig., s. 19)

Zájmena mají funkci reprezentativní a endoforickou. Ve francouzštině je výskyt osobních zájmen častější než v češtině, protože, jak dále uvádí Šabršula ve *Slovních druzích současné francouzštiny*, ve francouzštině se zájmenem podmět vyjadřuje vždy, pokud není vyjádřen jiným slovním druhem nebo se nejedná o imperativ (Šabršula, Slovní druhy, 1968, s. 48).

1.3.6. Lexikum

Ve výchozím textu můžeme najít výrazy týkající se několika lexikálních polí. Slovní zásoba se týká tvorby komiksů, literatury a vydávání knih, války, vojska a dějepisu a dále zde můžeme najít i řadu zeměpisných pojmů. Tato lexikální pole přecházejí do terminologie zejména v oblastech týkající se tvorby a vydávání komiksů:

(...) Goscinny rédige un synopsis très détaillé, très rythmé et composé de quarante-quatre paragraphes, puisqu'il y a quarante-quatre planches dans un album d'Astérix. (orig., s. 65)

De temps en temps un petit croquis, une carte, voir une ébauche de story-board, agrémentent le scénario. (orig., s. 65)

V textu se vyskytuje celá řada expresivních výrazů, z nichž většinu najdeme v Goscinnyho citacích, ale ani v samotném autorském textu nejsou výjimečné. Obecně je ovšem hlavní text nezabarvený, i když v některých pasážích převládá spíše hodnotící pohled. V textu

jsou dále zastoupeny i některé anglické výrazy a také francouzské výrazy idiomatické. Oboje se vyskytuje jak v hlavním textu, tak v citacích:

De temps en temps un petit croquis, une carte, voir une ébauche de story-board, agrémentent le scénario. (orig., s. 65)

« Enfant, j'étais un vrai clown [...] je recevais l'éclat de rire avec beaucoup de satisfaction et je prenais aussitôt l'attitude du pince-sans-rire. » (orig., s. 16)

1.3.7. Suprasegmentální prvky

Ve výchozím textu můžeme pozorovat řadu suprasegmentálních prvků, jako je použití interpunkce, zvýraznění nadpisů, úprava popisků a další. Velmi často lze narazit na použití tří teček, dvojtečky a vykřičníků. Ve francouzštině je takovéto použití interpunkce naprosto běžné, dvojtečky se používají například před výčtem příkladů či ke spojení dvou vět, tři tečky označují nedořečenou výpověď a vykřičník pak výpověď zdůrazňuje. Citace jsou vyznačené uvozovkami. Poměrně často lze v textu také najít závorky.

Kurzívou jsou odlišeny názvy literárních děl, filmů, nebo některé termíny. Zajímavou roli hrají suprasegmentální prvky v horizontálním členění textu. Popis kapitoly, výše označovaný jako perex, je vyvedený větším písmem než zbytek textu. Nadpisy kapitol jsou tučné a psané kapitálkami, nadpisy podkapitol jsou také ztučněné. Menším písmem jsou pak napsané popisky ilustrací a fotografií.

2. Koncepce překladu

Cílem této práce je vytvořit funkčně ekvivalentní překlad části knihy *Goscinny: Fair rire, quel métier!* Při překladu jsme se odrazili od výše uvedené analýzy výchozího textu a snažili se zachovat původní funkce textu. Jak bylo již zmíněno výše, jedná se o populárně-naučný text, který má čtenářům přiblížit život a dílo francouzského tvůrce komiksů Reného Goscinyho.

Předpokládaným zadavatelem je některé z českých nakladatelství, která se zabývají vydáváním tohoto typu knih, například Odeon či Albatros. Dalším možným zadavatelem je také nakladatelství Egmont, které již řadu let vydává Asterixovy komiksy na českém trhu. První díl vyšel v České republice v roce 1997. Egmont by tedy měl zájem na vydání autobiografie jejich autora.

Text je populárně-naučný a zaměřený na adresáta. Jak bylo uvedeno již výše, velkou část knihy tvoří grafika, ilustrace a fotografie a text je také výrazně horizontálně rozdělen. I pro překlad je tedy důležitá orientace na adresáta. Předpokládáme, že adresát disponuje základní znalostí alespoň jednoho z Goscinyho děl, nebo se zajímá o komiksy jako takové, protože biografické knihy jen zřídka čtou lidé, kteří se s popisovaným autorem při četbě nikdy nesetkali. Věk adresáta může být různý, je ovšem pravděpodobnější, že čtenářem nebude dítě, ale dospělý. Dětský čtenář si raději přečte komiks než autorovu biografii. Při překladu je tedy třeba zachovat čtivost a plynulost textu, živost citací a současně věcnou a terminologickou přesnost. Zachováváme také rozrůzněnost jednotlivých typů textu, tedy text hlavní, osobitost Goscinyho citací a kondenzovanost popisků ilustrací a fotografií.

Asterixovy komiksy i filmy podle nich natočené jsou v českém prostředí poměrně známé, překládaná kniha tedy zdaleka není jediná Goscinyho biografie na trhu. Tradice tvorby komiksů je u nás podstatně kratší a ne tak rozvinutá jako ve frankofonních zemích, které jsou považovány za kolébkou komiksu. I přesto zvláště v posledních letech zájem o deváté umění stoupá, a to jak o novou tvorbu komiksů, tak o příběhy tradiční, jakými jsou právě *Asterix*, *Lucky Luke*, *Tintin* nebo v českém prostředí *Rychlé šípy*. S rostoucím zájmem se na trhu otevírá místo pro publikace, které se komiksům věnují.

3. Typologie překladatelských problémů

Tato část práce se věnuje problémům, které při překladu vyvstaly. Problémy jsou typologicky rozdělené do několika skupin. Z každé skupiny uvádíme zástupně pouze několik problémů, nejedná se o kompletní výčet. Jednotlivé problémy jsou popsány teoreticky, podloženy příklady z textu a doplněny použitým překladatelským řešením.

3.1. Překlad na rovině lexikální

3.1.1. Překlad terminologie

Potenciálním překladatelským problémem je terminologie z několika oblastí, se kterou pracuje autor výchozího textu. Podle výskytu je v textu nejčastější terminologie z oblasti literární a umělecké, konkrétně z oblasti tvorby komiksů. Nejvíce výskytů pak mají terminologická označení jednotlivých částí komiksu. Terminologii je třeba převést přesně a jasně, aby nedošlo k nepochopení.

Velmi dobrým zdrojem jsou v tomto případě různé internetové stránky, které se komiksům věnují, protože pracujeme s tématem, které je v současné daleko živější a rozšířenější na internetu než ve v tištěných médiích. Existují samozřejmě i dobré papírové zdroje komiksově terminologie, ať už se jedná o knihy týkající se jejich vzniku a tradice, či o komiksová alba jako taková. Velmi užitečným v tomto směru bylo vydání Asterixových příběhů *Astérix et la rentrée gauloise* (1993), které není klasickým příběhem, ale plní spíše funkci metalingvistickou, nebo (v tomto případě) metakomiksovou. *Asterix a galský školní rok* u nás vyšel v roce 2010 a jeho oficiální překlad je legitimním zdrojem komiksově terminologie.

De temps en temps, un petit croquis, une carte, voire une ébauche de story-board, agrémentent le scénario. (orig., s. 65)

Scénář se pak sepíše na stroji. Občas ho oživí nějaký malý nákres nebo náčrtek stripu. (překl., s. 16)

Na několika místech se objevila i vojenská a válečná terminologie. U té je přesnost při překladu snad ještě důležitější než při převodu terminologie komiksově. Autor výchozího textu ovšem nepředpokládá, že by byl adresát odborníkem na vojenskou terminologii nebo na druhou světovou válku. Používá proto termíny, které nejsou složité a neznámé, ale často spadají do všeobecné znalosti, jako například termín *propouštěcí rozkaz*, uvedený v příkladu pod odstavcem. Překladové ekvivalenty těchto známých termínů jsme pouze stručně ověřovali ve slovnících zaměřených na vojenskou terminologii nebo konzultací s odborníkem.

Ci-dessus, ordre de démobilisation. (orig., s. 21, č. 12)

Nahoře, propouštěcí rozkaz. (překl., s. 22)

3.1.2. Překlad expresivních výrazů a tvůrčích prvků

Pro oživení textu bylo použito různých expresivních výrazů. Nejčastěji se vyskytují v citacích Reného Goscinnyho a jsou často součástí nějakého žertovného prohlášení nebo vtipu. Pro vytvoření funkčně ekvivalentního překladu bylo důležité zachovat správnou míru expresivity a současně pointu žertu. Nivelizace expresivního výrazu by oslabila jeho zábavnost, použití silnější exprese by nebylo vhodné, a překladatel by tak navíc v některých případech vkládal příliš silná slova do úst autora knih pro děti. Je tedy třeba

míru expresivity vhodně vyvážit. Taková snaha vedla překladatelské rozhodnutí i v níže uvedeném příkladu:

(...) René occupe désormais le poste de « sous-assistant du sous-aide comptable (qui était un imbécile) » dans une société de récupération de pneus usagés! (orig., s. 19)

Přestože čísla nikdy nebyla Reného silnou stránkou, pracoval jistou dobu ve sběrně použitých pneumatik jako „pomocník pomocného účetního (což byl hrozný pitomec).“ (překl., s. 10)

V několika případech byly překladatelským problémem tvůrčí prvky, hlavně názvy některých Goscinnyho děl a postav, které dosud nemají svůj oficiální český překlad. V případě komiksů, které na našem trhu již vyšly, používáme kanonické překlady použité v oficiálních vydáních, v některých případech ovšem oficiální překlad neexistuje. Slovní hříčky a legrační jména se skrytými významy jsou výrazným prvkem Goscinnyho tvorby, i oficiální překlady do všech cizích jazyků tyto hříčky zachovávají, aby pro čtenáře zůstal vtip vtípem. Z toho důvodu jsme se rozhodli uplatnit podobný postup v našem překladu, ovšem s tím rozdílem, že překlad je uveden v závorce za originálním jménem či názvem. Tak vznikl například Násosix z francouzského Soulétropixe (tedy někdo, kdo holduje alkoholu), nebo rubrika Študákologie z francouzské Potachologie.

Sur ce document qui fait office d'acte de naissance, Goscinny dresse le casting des personnages: Astérix, Obélix, Panoramix, Assurancetourix... et même un Soulétropix, qui sera finalement abandonné. (orig., s. 62)

(...) a stvořil tak dokument, který byl vlastně Asterixovým rodným listem. Goscinny vytvořil seznam nových postav: tak se zrodili Asterix, Obelix, Panoramix, Trubadix a další. Jedním z nich byl i Soulétropix (Násosix), který se ovšem v příběhu nakonec neobjevil. (překl., s. 14)

3.2. Překlad na rovině stylistické

Rozvrstvení stylistické roviny překládaného textu je velice bohaté, jak z hlediska použitých expresiv, tak z hlediska rozrůzněnosti textu. *Goscinny: Faire rire, quel métier!* kombinuje hlavní text autorský, citace a popisky ilustrací a fotografií, z nich každý je nějak stylisticky

specifický. Níže se věnujeme citacím a suprasegmentálním úpravám, popisky byly vzhledem ke své kondenzovanosti zařazeny do oddílu o syntaxi.

3.2.1. Překlady citací

Významnou část překládaného textu tvoří citace Reného Goscinyho. Není zřejmé, z jakého zdroje pochází, může se tedy jednat jak o úryvky z interview, psaných i mluvených, tak o části osobních rozhovorů. Vzhledem k různorodosti těchto citací jsme se rozhodli nedohledávat, odkud pochází a zda existuje oficiální překlad, a citace jsme překládali všechny jednotně. Funkce citací je konativní a často obsahují zajímavé stylistické prvky a expresivní výrazy. Hlavní snahou při překladu bylo zachovat jejich živost, zábavnost a dynamiku.

Při překladu vycházíme ze dvou metod. V první jsme použili výkladové a překladové slovníky pro nalezení stylisticky nejvhodnějších překladových ekvivalentů. Druhou a o něco méně vědeckou metodou pak bylo zhlédnutí a přečtení řady rozhovorů s Goscinnym, stejně jako jeho komiksů. Při překladu jsme se pak snažili udržet jeho typický humor a způsob vyjadřování.

« Jamais plus je ne suis remonté sur un cheval. Ma haine pour ces nobles bêtes (pourquoi nobles, après tout?) est devenue si grande, que je ne fais plus que de la bicyclette et même de préférence tricycle, où on risque moins de perdre cet équilibre si essentiel. » (orig., s. 15)

„Nikdy, už nikdy jsem na koně znovu nevlzl. Moje zášť vůči těmto ušlechtilým tvorům (a proč se vůbec tvrdí, že jsou ušlechtilí?) vzrostla natolik, že už jezdím radši jen na kole, nebo ještě lépe jen na tříkolce, protože na té si spíš udržíte tu nesmírně důležitou věc, které se říká rovnováha.“ (překl., s. 8)

3.2.2. Suprasegmentální úpravy

Suprasegmentální úpravy provedené v překladu se týkaly převážně interpunkce. Francouzské normy se v tomto směru liší od těch českých, proto bylo třeba převést například uvozovky na grafiku užívanou v našem prostředí. Tento úkol kladl vysoké požadavky hlavně na pozornost a pečlivost. V níže uvedeném příkladu můžeme také pozorovat vymizení dvojtečky směrem do češtiny. K vynechání došlo proto, že věta předcházející citaci není pravou větou uvozovací.

C'est un fort en thème plus à l'aise avec un stylo qu'avec un ballon: « Chaque fois que j'ai essayé de faire du sport, je me suis fait très mal (...) » (orig., s. 14)

Malý Goscinny ovládal spíš práci s tužkou než s balonem. „Kdykoli jsem zkusil nějaký sport, ošklivě jsem si ublížil (...)“ (překl., s. 8)

Interpunkce se do jisté míry také nivelizovala, protože ve francouzštině je oproti češtině častější použití vykřičníků pro zdůraznění a tři teček pro označení neukončené výpovědi. V hlavním textu jsme v těchto případech použili jednoduchou tečku, v citacích jsme ze stylistických důvodů původní interpunkci často ponechali.

3.3. Překlad na rovině morfosyntaktické

3.3.1. Překlady morfologických prvků

Kategorie morfologie je nesmírně široká, proto se v tomto oddílu věnujeme jen některým nejzajímavějším překladatelským problémům. V prvním příkladu se podíváme na překlad jména jedné z postav, která se nakonec do Asterixových komiksů nedostala. Ve francouzské verzi se tato postava jmenuje Soulétropix. Jména, která Goscinny používá, jsou mluvící, tudíž jsme ho rozložili na sloveso *soûler* a příslovce *trop*. Naší další snahou pak bylo nalézt vhodný překladový ekvivalent, který bude současně hezky znít po přidání galské koncovky *ix*. Zvolen byl nakonec český výraz *násoska*. Podobný postup můžeme pozorovat i u oficiálních překladů. Například Korsičan jménem Ocatharinabellatchitchix byl do českého jazyka převeden za pomoci substituce původní písně tuzemským popěvkem a české děti si tak mohou číst o Kalamajkamikmixovi.

Překlady jmen postav a názvů děl jsme umístili do závorky za originální francouzská jména.

Sur ce document qui fait office d'acte de naissance, Goscinny dresse le casting des personnages: Astérix, Obélix, Panoramix, Assurancetourix... et même un Soulétropix, qui sera finalement abandonné. (orig., s. 62)

(...) a stvořil tak dokument, který byl vlastně Asterixovým rodným listem. Goscinny vytvořil seznam nových postav: tak se zrodili Asterix, Obelix, Panoramix, Trubadix a další. Jedním z nich byl i Soulétropix (Násosix), který se ovšem v příběhu nakonec neobjevil. (překl., s. 14)

Dalším morfologickým překladatelským problémem bylo užití slovesných časů. Jak jsme již popsali dříve, autor v knize používá historický prézens pro popis minulých událostí. V českém jazyce není tato tradice tak silná, proto jsme většinu výskytů historického prézentu překládali minulým časem a čas přítomný byl ponechán pouze na několika místech, z důvodu stylistického oživení a dynamizace textu.

À la Noël 1943, Stanislas Gosciny décède brutalement. Son fils cadet n'a que dix-sept ans, le baccalauréat en poche depuis peu. Il renonce à son courageux projet de rejoindre les Forces françaises libres. (orig., s. 19)

Na Vánoce roku 1943 Stanislas Gosciny nečekaně zemřel. Jeho nejmladšímu synovi bylo jen sedmnáct let a sotva stihl složit maturitní zkoušku. (překl., s. 10)

3.3.2. Překlady popisků

Popisky ilustrací a fotografií v překládané knize jsou poněkud neobvyklé tím, že často obsahují citace. Tyto citace se lexikálně i syntakticky liší od ostatního textu, jsou rozvolněnější a expresivnější. Samotný text popisků je kondenzovaný a bohatý na informace. Při překladu bylo zásadní zachovat tuto kondenzovanost a přesně převést informace v nich obsažené. Z hlediska potenciální grafické úpravy je také třeba dát si pozor na objemový nárůst textu. V případě uvedené ukázky bylo třeba transponovat pořadí slov a syntax, díky tomu se ovšem podařilo zachovat informace i přibližnou délku popisku.

Originaire de Kiev en Ukraine, la famille Beresniak – famille maternelle de René Gosciny (ci-dessous) – a fui les pogroms et s'est installé à Paris. (orig., s. 12, č. 2)

Rodina Goscinyho matky, Beresniakovi, pocházela z ukrajinského Kyjeva. Prchli před pogromy a nakonec se usadili v Paříži. (překl., s. 21)

3.4. Překlad faktorů spojených s výchozí kulturou

Ačkoli je výchozí text vázaný na svou rodnou kulturu, vazby nejsou tak silné, aby bránily cizímu adresátovi v pochopení. I přesto se v textu vyskytlo několik prvků, které bylo pro české čtenáře třeba upravit.

V níže uvedené větě najdeme hned tři příklady takovýchto prvků. Některé bylo možné zachovat, jako například název nápoje pastis, kterému se v českém prostředí také někdy říká anýzovka. Cizí název pro tento anýzový likér ovšem pomáhá zachovat vhodnou a žádoucí míru exotizace textu, tedy čtenář velmi dobře ví, že čte text popisující

francouzské prostředí a nadbytečné používání českých názvů, jmen, nebo reálií by bylo nedůvěryhodné.

Další překladatelskou úpravu jsme zvolili v případě místa Bobigny. Vycházeli jsme z předpokladu, že český čtenář nezná francouzskou geografii podrobně, proto bylo jeho umístění na mapě Francie vyřešeno vnitřní vysvětlivkou.

Ve třetím případě došlo k substituci. Francouzská zkratka *HLM* byla nahrazena českým spojením *panelákový byt*. Českému adresátovi není tato zkratka známá a její explicitace či kalkový překlad by také nepomohly. V textu tedy byla nahrazena částečným kontextovým synonymem, tedy výrazem, který má v českém jazyce nejen blízký význam, ale také stejné konotace. *HLM* bylo ve výchozím textu zmíněno v kontrastu s vilou, kterou si Uderzo později pořídí díky úspěchu Asterixe. Bylo tedy třeba zdůraznit, že předtím bydlel jako naprosto obyčejný člověk, tedy v *panelákovém bytě*.

Par un belle après-midi ensoleillé, à Bobigny, dans HLM où réside Albert Uderzo, les deux compères cogitent autour d'un verre de pastis. (orig., s. 62)

Konkrétně ve skleničce pastisu, když se jednoho slunečného odpoledne sešli v Uderzově panelákovém bytě v Bobigny, nedaleko Paříže. (překl., s. 14)

V textu se vyskytují i další prvky vázané na výchozí kulturu, ty byly ovšem obvykle řešené stejnými postupy, jako problémy uvedené výše.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo vytvořit funkčně ekvivalentní překlad dvou kapitol z knihy *Gosciny: Faire rire, quel métier!* a vytvořit k překladu odpovídající odborný komentář. Komentář je rozdělen do tří hlavních částí, tedy analýza výchozího textu, koncepce překladu a typologie překladatelských problémů.

Při analýze výchozího textu jsme vycházeli převážně z translatologického konceptu Christiany Nordové, který postupně analyzuje jednotlivé vnitrotextové a vnětextové faktory ovlivňující text. Při analýze byly ovšem použity i jiné práce, zdroje a koncepty, jako například rozdělení funkcí textu podle Romana Jakobsona. Na základě této analýzy byla vytvořena koncepce překladu. Při práci na překladu jsme narazili na některé překladatelské problémy, které byly typologicky rozděleny do několika skupin, podle toho, které lingvistické oblasti se týkaly. Řada problémů je samozřejmě rozkročena přes více kategorií. Seznam překladatelských problémů není vyčerpávající, jsou v něm popsány zástupné problémy za každou kategorii.

Výchozí text byl zvolen z několika důvodů. Zaprvé formálně odpovídal potřebnému zadání, zadruhé pojednával o velmi sympatickém tématu. Goscinyho díla, ať už Asterix, nebo třeba Malý Mikuláš, oslovila celou řadu dětí, včetně autorky této bakalářské práce. S osobním vztahem k překládanému dílu pak byla práce nesporně příjemnější. Po přečtení knihy jsme přistoupili k hrubému překladu a jeho následné úpravě. Během práce jsme použili překladové a výkladové slovníky, překladatelské publikace, samotné Goscinyho komiksy a došlo také na konzultace s odborníky na určitá témata či s odborníky jazykovými. Práce na typologii překladatelských problémů vedla ještě k drobným zásahům a úpravám v již hotovém překladu. Poslední částí pak byla formální úprava textu.

Bibliografie

Příručky

ČECHOVÁ, Marie a kol. *Stylistika současné češtiny*. Praha: Institut sociálních vztahů, 1997. ISBN 80-85866-21-8.

JAKOBSON, Roman. *Poetická funkce*. Praha: H+H, 1995. ISBN 80-85787-83-0.

JAKOBSON, Roman. *Roman Jakobson Dialogy*. Praha: Český spisovatel, 1963. ISBN 22-027-93.

KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladu*. 2. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. ISBN 80-244-0143-6.

LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. Praha: Československý spisovatel, 1963. ISBN 22-083-63.

NORD, Christiane. *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application*. 2. New York: Ropid, 2005. ISBN 90-420-1808-9.

POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu: Aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. 2. Bratislava: Tatran, 1975. ISBN 508-381856.

ŠABRŠULA, Jan. *Problèmes de la stylistique comparée française-tchèque et tchèque-française*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 1986.

ŠABRŠULA, Jan. *Slovní druhy současné francouzštiny*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 1968.

ŠABRŠULA, Jan. *Teorie a praxe překladu*. 2. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2007. ISBN 978-80-7368-372-6.

TIONOVÁ, Alena. *Francouzština pro pokročilé*. Praha: Leda, 2000. ISBN 80-85927-80-2.

Slovníky

ROBERT, Paul. *Le Nouveau Petit Robert: dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*. Nouv. éd. Paris: Dictionnaires Le Robert, 2000. ISBN 9782850366680.

MERLET, Philippe. *Le Petit Larousse: grand format*. Paris: Larousse, 2003. ISBN 2-03-530404-0.

Lingea: Slovník českých synonym [online]. 2012 [cit. 2017-04-22]. Dostupné z:
<http://www.nechybujte.cz/slovník-ceskych-synonym>

Lingea: Francouzsko-český slovník [online]. 2016 [cit. 2017-04-22]. Dostupné z:
<https://slovníky.lingea.cz/francouzsko-cesky>

Beletrie

GOSCINNY, René a Albert UDERZO. *Sídliště bohů: Asterixova dobrodružství*, překlad Vinšová, Kateřina. Praha: Egmont, 2002. ISBN 80-7186-486-2.

GOSCINNY, René a Albert UDERZO. *Astérix et la Rentrée gauloise*. Paris: Albert René, 1993. ISBN 2-7441-7046-1.

Internetové zdroje

Internetová jazyková příručka: Slovesa vzoru „tisknout“ (příčestí činné a trpné) [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR [cit. 2017-04-22]. Dostupné z:
<http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=520&dotaz=tisknout>

Internetová jazyková příručka: Osobní jména mužská zakončená ve výslovnosti na [i], [í] [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR [cit. 2017-04-22]. Dostupné z:
<http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=323>

Astérix. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2017-04-22]. Dostupné z:
<https://fr.wikipedia.org/wiki/Ast%C3%A9rix>

René Goscinny. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2017-04-22]. Dostupné z:
https://fr.wikipedia.org/wiki/Ren%C3%A9_Goscinny

Asterix comics CZ [online]. [cit. 2017-04-22]. Dostupné z: <http://asterix.comics.cz/>

Gallimard: Découvertes Gallimard. *Gallimard* [online]. Paris: Gallimard, 2012 [cit. 2017-04-22]. Dostupné z: <http://www.gallimard.fr/Catalogue/GALLIMARD/Decouvertes-Gallimard/Decouvertes-Gallimard>

Les succès d'Astérix, de Lucky Luke, du Petit Nicolas ou d'Iznogoud font de René Goscinny l'un des humoristes les plus célèbres au monde. Secouriste de génie, il a su s'associer aux plus grands dessinateurs : Sempe, Uderzo, Morris, Tabary... Son œuvre fait désormais partie de notre patrimoine culturel, présente dans les écoles pour l'apprentissage de la lecture et du français. Tous les jours, sans le savoir, nous « parlons le Goscinny », tant sont devenues familières les expressions inventées par ce Maître de la bande dessinée : « Il est tombé dedans quand il était petit », « Trouver la potion magique », « Tirer plus vite que son ombre », « Être calfe à la place du calfe »...

À la tête du légendaire magazine *Pilote*, il a donné à la BD ses lettres de noblesse ouvrant la voie à toute une génération : Bilal, Bretecher, Cabu, Drullier, Fred, Giraud, Gotlib, Mézières, Reiser... Orfèvre du bon mot, maître de l'abourde et de la parodie... le talent de Goscinny est ici mis en lumière par Aymar du Châtenet et Caroline Guillot qui retracent le parcours insolite de celui qui, depuis son plus jeune âge, voulait faire rire. Il le fit avec sérieux, générosité et élégance.

Les premiers titres, les premiers dessins, les premiers scénarios, les premiers livres, les premiers albums, les premiers épisodes, le premier numéro de *Pilote*, le premier Astérix, les premiers succès... Au témoignage d'émouvants témoignages, René Goscinny, du moment de l'humour aux heures de gloire, en 107 documents, pour certains inédits.

www.decouvertes.gallimard.fr

A 3003

ISBN 978-2-07-086223-4

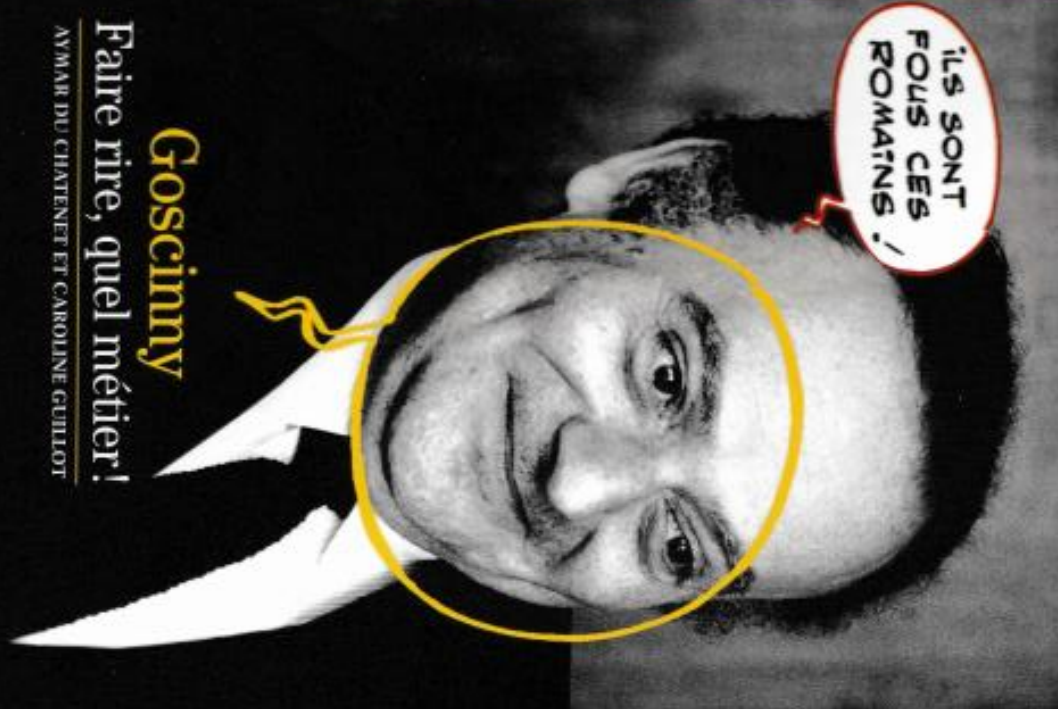

9 780207 086223

catégorie 5

Goscinny

DÉCOUVERTES GALLIMARD

ILS SONT FOUS CES ROMAINS !

Goscinny

Faire rire, quel métier !

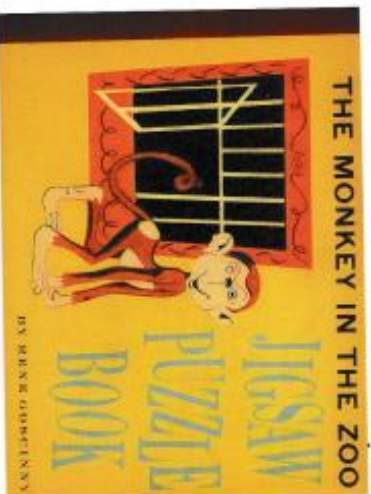
AYMAR DU CHÂNET ET CAROLINE GUILLOT

Rien ne prédisposait René Goscinny, fils d'immigrés juifs ukraino-polonais, à devenir l'un des auteurs français les plus lus et les plus traduits dans le monde. Des *shtetls* d'Europe centrale à la jungle new-yorkaise, en passant par Buenos Aires, son parcours explique en partie cet humour qui fera le succès d'Astérix, de Lucky Luke, d'Iznogoud et du Petit Nicolas.

CHAPITRE 1 UNE DRÔLE DE VOCATION

Avant de devenir scénariste, René Goscinny (page de gauche, dans les années 1950) se rêvait dessinateur. C'est à New York, que sont publiés ses premiers ouvrages, dont il réalise les dessins (à contre, l'un de ses sept livres-puzzles édités par Kumen Publishers).

L'Europe de l'Est, berceau familial des Goscimny

L'histoire commence en Pologne, à Varsovie. Il est dit qu'Abraham Goscimny était rabbin. Les pogroms et l'antisémitisme environnant contraignent deux de ses quatre enfants à émigrer à Paris en 1906.

Parmi eux, Simkha devenu par la suite Stanislas, le père de René. Paris n'est pas le paradis espéré, mais Simkha y fera une belle carrière de chimiste.

Progressivement, il s'émancipe de sa religion d'origine. Il se tourne vers la franc-maçonnerie à laquelle il restera fidèle jusqu'à la fin de sa vie.

Il rencontre au sein de la communauté juive de Paris Anna Berseniak, sa future épouse, alors âgée de trente ans, arrivée en 1904 dans la capitale française avec sa famille ukrainienne. Anna a cinq frères et trois sœurs. Chose rare à l'époque, c'est un authentique mariage d'amour – et non un mariage de raison – qui unit Stanislas et Anna en 1919. Le couple réside dans le Ve arrondissement. De leur union naît en 1920 un premier fils, Claude, aussi blond et élané que son petit frère, René, né le 14 août 1926, sera brun et pouffu.

La vie est dure, mais Abraham [Lazarus] Berseniak, grand-père maternel de René, deviendra un important imprimeur éditeur en langue yiddish et russe. Non sans une certaine dose d'inconscience, il publiera en pleine Occupation un dictionnaire étymologique yiddish/hebreu, qui fait référence aujourd'hui encore. Ayant fui la capitale pour la zone libre, il meurt en 1942. Entre-temps, trois de ses fils sont arrêtés puis déportés à Auschwitz.

Originaire de Kiev en Ukraine, la famille Berseniak – famille maternelle de René Goscimny (ci-dessous) – a fui les pogroms et s'est installée à Paris.

Avec leurs neuf enfants (huit d'entre eux figurent sur la photo), le patriarche Abraham et sa femme Feiga mènent une vie d'intellectuels bourgeois, soucieux de s'intégrer dans leur petite d'acueil. Anna, mère de René, est assise à la gauche de son époux.

Page de droite: Anna et Stanislas Goscimny, en 1927, avec leurs deux fils, Claude, l'aîné, et René, qui n'a pas encore un an. En surimpression, l'acte de naissance de René Goscimny, né à Paris le 14 août 1926.

Ils n'en reviendront pas. Serge, autre fils d'Abraham, survit à l'Holocauste et reprend en main l'imprimerie familiale à la Libération.

Buenos Aires, la nouvelle tour de Babel

Le père de René est un véritable baroudeur. Ingénieur, il est envoyé au Mexique [1910-1913] puis en Tunisie (1913-1919). Quelques années plus tard, il entraîne sa femme et son fils aîné au Nicaragua. Le départ définitif des Goscimny pour Buenos Aires survient en 1928. L'Argentine a ouvert ses portes aux réfugiés russes victimes de pogroms dès 1881. La colonie acquiert enfin des terres, privilège qui était absolument refusé aux Juifs en Europe de l'Est. Une foule hétéroclite venue de tous les coins du monde cohabite dans un climat d'enthousiasme collectif; dès 1914, un habitant sur deux de cette grande métropole est étranger.

Trois exemplaires du Dictionnaire Berseniak, œuvre d'Abraham, grand-père de Goscimny, seraient encore consultables sur le sol français (ci-dessus, l'exemplaire conservé par l'arrière-petite-fille de l'imprimeur). Sise au 12, rue Lagrange, dans le Ve arrondissement, l'entreprise familiale ébène et imprime quelques-uns des principaux journaux yiddishophones et russophones de Paris. Elle comptera jusqu'à cent employés dans le courant des années 1930. En 1959, Solientzkyne y fera imprimer la première édition en langue russe de L'Archipel du goulatz.

Le coucou est un oiseau qui se cache dans le nid de son hôte. Stanislas et sa femme Feiga mènent une vie d'intellectuels bourgeois, soucieux de s'intégrer dans leur petite d'acueil. Anna, mère de René, est assise à la gauche de son époux.

Handwritten signature or text in red ink, possibly related to the dictionary or the family history.

Stanislas Goscinny y travaille en tant que scientifique pour le compte de la Jewish Colonization Association (JCA), fondée en 1891 par le baron de Hirsch – organisation qui aide les Juifs à s'établir dans ce pays d'accueil qu'est l'Argentine sans aucune arrière-pensée religieuse ni politique.

Malgré la tempête qui a failli faire sombrer leur paquebot, René Goscinny se souvient avec bonheur de ses premiers instants à Buenos Aires : « Quand je suis arrivé en Argentine, c'était merveilleux : pour notre arrivée, il y avait des guirlandes, un défilé militaire et un feu d'artifice. Vraiment, ils savent recevoir. J'ai appris bien longtemps après que c'était la fête nationale argentine. »

L'enfant grandit heureux, apprenant simultanément le français et l'espagnol. Il effectue toute sa scolarité au Collège français de Buenos Aires, sis à l'exotique adresse « Pampa 1900 ». C'est un fort en thème plus à l'aise avec un stylo qu'avec un ballon : « Chaque fois que j'ai essayé de faire du sport, je me suis fait très mal, et je pense que pour une jeunesse saine, il vaudrait mieux supprimer les stades. »

Cela n'empêche pas le petit Français de s'offrir de temps à autre des balades à cheval dans la pampa. Mais d'après un récit de jeunesse, jouer au gaucho ne lui réussit

Humaniste, rigoureux et un tantinet autoritaire, Stanislas Goscinny (ci-dessous, avec René

en 1929, à Buenos Aires) est un homme de convictions doté d'une grande ouverture d'esprit. Quand tout jeune, René lui déclare : « Je voudrais faire un métier rigolo », il lui répond du tac au tac : « Tu es bien raison ».

gère, quelques chutes ont un effet dissuasif : « Jamais plus je ne suis remonté sur un cheval. Ma haine pour les nobles bêtes (pourquoi nobles après tout ?) est devenue si grande que je ne fais plus que de la bicyclette et même de préférence du tricycle, où l'on risque moins de perdre cet équilibre si essentiel. »

De temps à autre, tous les trois ans environ, la famille effectue de longues croisières en paquebot. Stanislas, Anna, Claude et René retournent en France, le plus souvent à Paris, là où leurs attaches sont les plus fortes. Le petit René découvre, en culottes courtes, Versailles, Montmartre et le Louvre. Mais ces voyages sont avant tout l'occasion de retrouver la famille parisienne. À la veille de la guerre, une grande croisière les mène en de multiples points du globe avant d'arriver en Europe. Enfin, un séjour dans la zone libre, en 1940, permettra sans doute à l'enfant de revoir une dernière fois ses grands-parents maternels.

L'exil en Argentine sauve la vie de cette famille. Préservés par cet éloignement, les Goscinny vivent au rythme des lettres de plus en plus alarmantes envoyées par les Beresniak restés en France. René Goscinny restera très marqué par ces courriers qui, un jour, cesseront d'arriver.

« J'ai passé ma jeunesse à Buenos Aires (en haut), qui est la ville la plus européenne d'Amérique du Sud. L'aventure argentine a été très agréable pour moi. C'était un pays tout à fait paisible et extrêmement prospère. Je me souviens d'une adolescence heureuse pendant les années qui ont précédé la Seconde Guerre mondiale, dans un milieu de petite bourgeoisie aisée. » Au Collège français, René collectionne les prix d'excellence (ci-dessus).

« Quand je serai grand, je veux faire rire. »

Avec une telle frimousse de farceur, les fossettes bien marquées, René se glisse naturellement dans la peau d'un joyeux personnage. « Tout petit, j'adorais amuser les autres. Pour qu'on m'aime. J'ai terriblement besoin qu'on m'aime », affirmera-t-il plus tard avec une gravité feinte. Très vite, il prend conscience de son talent : le pouvoir de faire rire. « Enfant, j'étais un vrai clown [...] je recevais l'éclat de rire avec beaucoup de satisfaction et je prenais aussitôt l'attitude du pince-sans-rire. »

Ce qui n'empêche pas René de travailler sérieusement et les résultats sont à la hauteur comme en témoignent les nombreux prix d'excellence reçus. Il se nourrit des lectures de Jules Verne, Victor Hugo,

Marcel Aymé, Flaubert et de bien d'autres auteurs français. Mark Twain fait aussi partie de ses références. Enfin, il découvre ses premiers albums illustrés : Zig et Puce, Tarzan, Superman et même Les Pieds Nickelés qu'il a rapportés d'un voyage à Paris. Alors qu'à cette époque, les illustrés n'ont pas bonne presse, René, lui, est autorisé par ses parents à lire des bandes dessinées.

Son autre passion, le cinéma. L'enfant s'y rend avec ses copains et y retourne accompagné de ses parents. Ses films de prédilection ? Les westerns. Il aura plus tard, grâce à Lucky Luke, la possibilité d'exprimer la jubilation éprouvée devant les films de cow-boys de sa jeunesse. Laurel et Hardy, tout

« Je ne peux pas différencier l'admiration technique pour un auteur du souvenir du plaisir que j'ai eu à le lire, explique Coscinny. Ainsi une de mes passions d'enfant a été

les Pieds Nickelés (ci-dessus) et beaucoup moins Le Supercar Camembert qui est pourtant infiniment supérieur graphiquement [...] Pour l'époque, cette bande dessinée censée être destinée aux enfants était un véritable bric-à-bric

anarchiste. Prendre ces trois voyous qui, par exemple, kidnappaient impunément un président de la République, et en faire des héros, c'était y aller fort ! ». Le jeune Coscinny ira jusqu'à recopier un épisode entier des Pieds Nickelés ! Il est également fasciné par Zig et Puce, Tarzan (ci-dessus), Terry and the Pirates ou encore Sweeney Canyon.

comme Charlot, fascinent René. Mais la grande référence, c'est bien sûr Walt Disney. En 1938, le jeune garçon assiste à Paris, sur les grands boulevards, à la projection de *Blanche-Neige*. *Pinochio* le marquera également. Avec talent, l'apprenti dessinateur peuple ses carnets de croquis de Blanche-Neige, Dingo et autres Mickey.

« J'admire Walt Disney. Non seulement ses réalisations m'ont donné l'envie de faire du dessin animé depuis mon enfance, mais ce sont pratiquement elles qui m'ont donné envie de faire mon métier », confie Coscinny. Ci-dessous : deux gouaches réalisées par René à 17 ans, en 1943, et l'affiche du dessin animé *Blanche-Neige* (1938).

Faire rire en dessinant

« En classe, j'avais fait un journal que j'étais le seul à composer et à illustrer. J'étais d'ailleurs assez seul à le lire aussi. » C'est dans *Quartier Latin* et *Notre voix*, deux revues du collège français de Buenos Aires, que paraissent

les tout premiers textes et dessins signés René Goscinny. « J'avais envie de faire rire les gens et je ne savais pas trop par quel bout prendre la chose... Mon problème était le suivant : je cherchais la façon de m'adresser à un public.

Comme j'aimais dessiner, j'ai pensé que le dessin était la façon la plus évidente. » Ainsi, jusqu'à l'âge de trente ans, René sera

d'avantage dessinateur que scénariste. L'adolescent croque également son entourage. Son style oscille entre portraits académiques et caricatures. Le monde est en guerre, Goscinny traite l'actualité à sa façon. Il campe une série de portraits, parfois grotesques, des hommes politiques du moment. Hitler, Staline et Laval sont ridiculisés tandis que le général de Gaulle et Churchill sont à l'évidence ses héros.

« Si on avait vu Hitler sous l'angle grotesque, peut-être bonhomme agité, disant des stupidités, si autour de lui les gens avaient ri, au lieu de le prendre au sérieux, ça aurait économisé quelques millions de morts », dira Goscinny. A l'âge de 18 ans, il croque le dictateur tel qu'il se le représente : Hitler qui s'est pris un temps pour un artiste devant sous le crayon de Goscinny peindre en bâtiment (ci-dessous). Tandis qu'il restitue l'élégance de Churchill avec *hino* (page de droite, en bas).

CONSEILS AUX FUTURS BACHELIERS

par RENÉ GOSCINNY

1. — « Prenez à rigoler l'élève. » Au au moment de faire le mot de bienvenue.

4. — « Un esprit qui est indispensable pour être un élève sage, mais qui peut devenir un peu idiot.

Son père, Stanislas Goscinny, adhère au Comité de Gaule de Buenos Aires dès août 1940 et le jeune René envisage un temps de rejoindre Londres.

Hello, New York!

A la Noël 1943, Stanislas Goscinny décède brutalement. Son fils cadet n'a que dix-sept ans, le baccalauréat en poche depuis peu. Il renonce à son courageux projet de rejoindre les Forces françaises libres. L'urgence était de gagner sa vie ; « Il fallait que je me débrouille... C'était la guerre, il n'était pas question de revenir en Europe. » Anna Goscinny, cinquante-quatre ans, se met elle aussi

au travail. Bien que les mathématiques n'aient jamais été son point fort, René occupe désormais le poste de « sous-assistant du sous-aide comptable (qui était un imbécile) » dans une société de récupération de pneus usagés ! Il renonce vite à ce travail qui lui correspond si peu : « Quand je les ai quittés, un an après, d'un commun accord, ils étaient à plat. » C'est donc avec enthousiasme que

Quinze ans avant de créer *Pilote*, René Goscinny trouve sa voie. Dans *Quartier Latin*, la revue des anciens de son collège, dont il est le principal rédacteur et illustrateur, réalisant le titre et le dessin de couverture. Il livre une multitude de gags. Dans un article intitulé « Reminiscences collégiennes », il campe un surveillant qui adopte dès le ton du Beaulieu des histoires du Petit Nicolas : « Vous me ferez vingt lignes... et puis non, vous me copierez une page du manuel... non vous aurez une retenue... ou plutôt non, sortez, je vous explique, allez à la Direction !!! » Sa rubrique « Conseils aux futurs bacheliers » annonce déjà les pages hilarantes du « Poésiche » qu'il signera avec Calbo dans *Pilote*.

René entre dans une agence de publicité, puis devient peu après l'assistant d'un publicitaire autrichien. « Mon premier travail a été de réaliser une étiquette pour des bouteilles d'huile d'olive. J'ai dessiné des olives, le client voulait une femme nue. Tout simplement, il préférait les femmes aux olives. » L'expérience

n'est pas très concluante. Goscinny ironise : « Mes progrès d'assistant se révélant si extraordinaires, j'ai pensé qu'il ne restait qu'un seul pays assez grand pour me recevoir : les USA. »

L'Argentine est en crise, le pétroisme vacille... René et sa mère font leurs valises. Une fois de plus ! Cette fois, ce sera New York ! Nous sommes en 1945. Goscinny a 19 ans.

« En posant le pied sur le sol des USA, j'ai commencé à me demander ce que je faisais là. » Il découvre, dans la bousculade de 9 à 10 millions de gens pressés, la sensation d'être « un petit juif anonyme dans la foule ». Anna Goscinny occupe alors un emploi de bureau et René trouve un poste d'interprète chez un import-export marocain. « C'était un bureau infâme dans le bas quartier de Broadway, poussiéreux, encombré de dossiers. » Triste sort pour celui qui nourrissait l'espoir de travailler chez Walt Disney, « mais le grand Disney l'ignorait ».

Anna Goscinny sera de toutes les universes car jamais elle ne quittera son fils (ci-dessous, tous deux à New York en 1945). Habitude des son

enfance aux paquebots de l'Atlantique. Goscinny est un grand amateur de croisières. En 1966, il livrera un récit autobiographique, *Tous les visiteurs à terre*, qui portera sur ce thème.

Parenthèse française

Vient alors le temps du service militaire. Convoqué par l'administration de l'armée américaine en 1946, René n'hésite pas longtemps. Il refuse la nationalité américaine et se tourne vers sa patrie d'origine, la France, pour savoir si son incorporation est possible.

On essaye pourtant de lui faire changer d'avis : « Vous engager dans l'armée française ? Mais vous êtes fou ! Dans l'armée américaine, vous serez bien mieux : vous aurez des ceufs tous les matins ! »

Pour l'instant (mai 1946), René savoure chaque jour sa traversée sur le paquebot... Direction Aubagne-en-Provence, où il est affecté.

Il divertit ses compagnons avec ses dessins et illustre le menu du mess des officiers. Amusé, le général de Lattre de Tassigny l'aurait remarqué et fait accélérer sa promotion. C'est donc un sergent allégé d'une vingtaine de kilos – on sort de la guerre, la nourriture est distribuée purement et simplement – qui demande alors, à la fin de son service, d'être renvoyé dans ses foyers... aux États-Unis. Au printemps 1947, l'armée française, qui assure le retour au bercail de ses appelés, se voit donc obligée de financer le billet de retour de Goscinny vers New York. « J'ai été le soldat le plus chéri de l'armée française. »

En mai 1946, c'est à bord de l'*Île de France* que le jeune homme embarque pour effectuer son service militaire en France (ci-contre le sergent Goscinny) : « A mon arrivée, on m'a demandé ce que je savais faire. J'ai dit que je savais trois langues, que je tapais à la machine, que je l'avais quelques notions commerciales et que j'avais fait un peu de journalisme. Alors ils m'ont versé dans l'infanterie alpine, où j'ai été de Marseille. »

Ci-dessus, ordre de démobilisation.

Le studio Kurtzman

« Chômeur à New York, c'est une chose à essayer pendant un court instant. » Pendant deux longues années (1947-1948), le jeune dessinateur démarche inlassablement les maisons d'édition, son carton à dessins sous le bras : « Je connais tous les éditeurs américains et toutes les formules de rétus. » Désespérant...

Jusqu'au jour où René Goscinny intègre le studio de dessin Charles William Harvey. On y produit à la chaîne des comics, bandes dessinées, récits illustrés, aventures policières et guerrières, séries western ou fantastiques. L'équipe est jeune, la tâche est stimulante. René se plaît à travailler enfin dans un domaine artistique. Mais si l'ambiance réjouit Goscinny, il s'agit encore de survivre : « On crevait toujours de faim, mais ce n'était plus pareil. Être dans la mouise quand on a des copains, c'est romantique, c'est même parfois très gai. »

Ce que le jeune homme de vingt-quatre ans ignore encore, c'est qu'il vient d'entrer dans le vivier de la bande dessinée américaine : le « Harvey » du studio où René a mis les pieds n'est autre que le célèbre humoriste Kurtzman, l'homme qui va révolutionner les comics américains avec le futur magazine *Mad*. C'est une histoire d'humour et d'amitié qui commence et qui va se poursuivre jusqu'au décès de René Goscinny.

Les deux hommes ont effectivement en commun le même sens de l'humour. Humour juif, disent certains, car à la tête du studio règnent Kurtzman et Elder. Goscinny n'a cependant jamais mis en avant sa judéité. Alors peut-on vraiment parler d'humour juif? Ne s'agit-il pas avant tout d'autodérision,

Avec cet autoportrait (ci-dessous, 1948) et une série de dessins, René Goscinny fait la tournée des éditeurs new-yorkais. Le CV qu'il joint offre un instantané de sa situation.
 « Age : 22 ans.
 Voyages : France, Argentine, Uruguay, Brésil, Afrique francophone, Trinidad, La Havane, USA.
 Langues : Français, Anglais, Espagnol.
 Diplômes : Bachelier français en philosophie et littérature.
 Expériences professionnelles : Illustrateur d'un roman de Balzac pour un éditeur parisien et assistant dans diverses entreprises. » Tout juste rentré de son service militaire, il précise : « En charge du département artistique de son régiment dans l'armée française. »

d'observation des petits riens de la vie quotidienne, de parodies ? Dans ce registre-ci, le jeune auteur excelle dès ses débuts.

Les tout premiers livres de Goscinny paraissent entre 1949 et 1950 chez Kunen Publishers. Ce sont des livres-puzzle comme *Playtime Stories* qu'il réalise seul ou en collaboration avec Fred Ottenheimer ou Harvey Kurtzman. Le jeune auteur commence à respirer. Sa mère et lui quittent leur logement de Brooklyn et s'installent à Manhattan, non loin de bruyantes voies ferrées...

Hélas, l'éditeur Kunen Publishers fait faillite. René Goscinny discute âprement pour obtenir ce qui lui est dû, il l'obtient mais revient néanmoins à la case départ. La chance va de nouveau tourner en faveur de l'opiniâtre jeune homme qui, en 1949, est introduit auprès du Belge Gillain dit Jijé, un « maître » de la bande dessinée, fraîchement installé aux États-Unis avec son épouse et ses quatre enfants. Grâce à Jijé, Goscinny fait la connaissance de Morris, créateur de Lucky Luke.

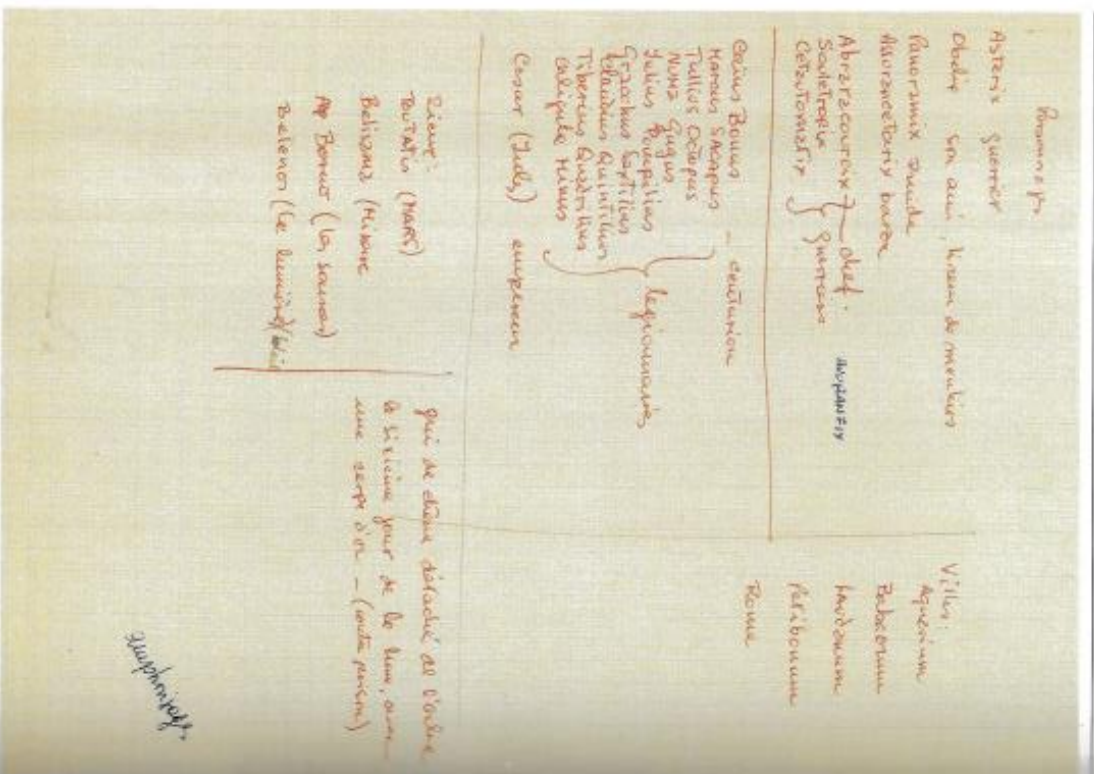
Trois géants à leurs débuts (en haut) : Harvey Kurtzman, John Severin - tous deux futurs créateurs du magazine *Mad* - et René Goscinny. La photographie est prise sur le toit du studio de dessins de Charles Stern, William Elder et Harvey Kurtzman (logo ci-dessus).

"Well," sighed Bobby, "we lost our hats and new pop-guns, but we know enough now to listen to others." Betty smiled and took his hand. "And I know a boy named Bobby and a girl named Betty who'll never hunt lions and tigers again!"

Les tout premiers livres de René Goscinny paraissent aux États-Unis. *Playtime Stories* est un livre puzzle réunissant trois contes : *Cendrillon*, *Aladdin* et *Rip Van Winkle*. Goscinny est l'auteur des dessins qui il signe d'un discret R.G. Lorsque l'on retire les pièces du puzzle, l'illustration apparaît. Dans un registre tout aussi ludique, le jeune dessinateur (dont le nom apparaît ainsi : *Art by René Goscinny*) imagine une collection originale de « livres à système » dont font partie *Jolly Jungle* et *The Little Red Car*. D'un côté, une trompe d'éléphant en plastique, de l'autre, une échelle en celluloïd. Ces ouvrages seraient l'unique collaboration directe entre Goscinny et Karrzman qui est sans doute l'auteur de la conception graphique et des illustrations de couverture. Ces livres d'enfants sont inspirés de courts dessins animés très en vogue à cette époque. Ainsi *The Little Red Car* raconte l'histoire d'une petite voiture-jouet qui rêve de devenir aussi grosse qu'un véhicule de pompier.

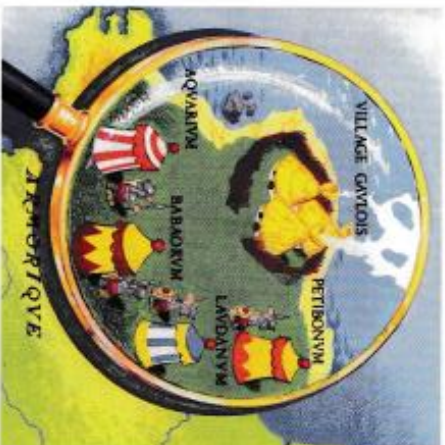

Le 29 octobre 1959 restera une date clé dans la vie de René Goscinny et dans l'histoire de la bande dessinée. Ce jour-là paraît le premier numéro du magazine *Pilote*, « le grand magazine illustré des jeunes ». Un héros créé pour l'occasion par Goscinny et Uderzo fait lui aussi sa première apparition : Astérix le Gaulois. Simple personnage de bande dessinée, le petit Gaulois fait désormais partie du patrimoine culturel de la France.

CHAPITRE 4

ASTÉRIX

Sur cette simple feuille (page de gauche), Goscinny écrit, probablement pour la première fois, le nom d'Astérix. Il a trouvé la potion magique : « qui de chèvre dérivée de l'ordre le sixième jour de la lune, avec une septième d'or ». C'est-à-dire, sous la longue domination par Uderzo, les trois héros deviennent le village gaulois le plus célèbre au monde.

La pré-histoire d'Astérix

À l'origine, comme souvent avec Goscinny, une rencontre : le nouvel ami s'appelle Albert Uderzo. Dans le modeste bureau de la World Presse, sise sur les Champs-Élysées, les jeunes auteurs se côtoient, mais ne travaillent pas encore ensemble. Tous deux dessinent leurs propres séries. Très vite, ils deviennent complices et s'associent. « Il aimait d'abord le dessin, dira Goscinny, moi je préférais les textes. Nous étions complémentaires et nous parlions le même langage [...] Notre collaboration dans ce domaine est presque de la télépathie. »

C'est l'époque, l'année 1956, où Goscinny abandonne progressivement le dessin pour se consacrer au scénario. Avec Albert Uderzo, il trouve la main qui va prolonger au mieux ses récits. Ensemble, ils débütent avec les aventures de l'Indien Oumpah-Pah : quelques planches que personne ne voudra publier. « C'est bien les enfants, entraînez-vous ! » leur répond l'éditeur Dupuis. Mais cela n'est que partie remise...

Jehan PISTOLET

CORSAIRE PRODIGIEUX

Oumpah-Pah et Jehan Pistolet sont les deux séries fondatrices du duo Goscinny-Uderzo. Elles contiennent certains des ingrédients qui feront le succès d'Astérix. Dans Jehan Pistolet, le scénariste développe l'un de ses thèmes de prédilection : les voyages en mer et les pirates, que l'on retrouvera dans Astérix.

En attendant, Goscinny et Uderzo multiplient les travaux alimentaires : après les éphémères aventures de Sylvie, jeune fille moderne, ils signent, pendant plusieurs années, une chronique de « Savoir vivre » pour le magazine féminin belge *Bonnes Soirées*. Leur première bande dessinée publiée s'appelle Jehan Pistolet (ou Jehan Soupolet). Elle paraît en feuilleton dans le supplément du

OMPUH PAH le Fau Rouge

magazine *La Libre Belgique*.

Le duo Goscinny et Uderzo rode son style. Bandes dessinées réalisées en noir et blanc ou récits en couleurs pour enfants, il réalise pas moins d'une dizaine de séries aujourd'hui tombées dans l'oubli : Luc Junior, Bill Marchant, Les Enfants hétéroques, Antoine l'invincible, Poussin et Poussif, Benjamin et Benjaminne, La Famille Moutonnet... Certaines

d'entre elles, parues sous forme de feuilleton dans la presse, n'ont jamais été publiées en album.

En 1958, un an avant la naissance d'Astérix, Goscinny et Uderzo remettent en selle l'Indien Oumpah-Pah. Remaniée, l'aventure paraît finalement dans *Le Journal de Tintin*. Elle recèle tout ce qui fera le succès d'Astérix. Librement inspiré par *Le Dernier des Mohicans*, de James F. Cooper, Oumpah-Pah, grand balaise doté d'une force surhumaine, devient le compagnon de route d'Hubert de la Pâte Feuilletée, frère aristocrate perruqué et néanmoins courageux. Pourtant appréciée des amateurs de bande dessinée, cette série n'obtiendra jamais la reconnaissance du grand public.

Oumpah-Pah et Hubert de la Pâte Feuilletée (ci-dessus) forment un extraordinaire tandem, précurseur d'un futur duo de choc, Astérix et Obélix. Nous sommes au XVIIIe siècle, le Nouveau Monde est en voie de colonisation. Au milieu de la forêt, un petit village d'Indiens peuplé de guerriers graves de « pemican » qui s'entre-déchaînent et mènent la vie dure aux envahisseurs...

Une étoile est née

« Je suis toujours parti du principe que le personnage principal d'une histoire comique doit être comique lui-même. Je n'avais pas envie de raconter les exploits d'un surhomme, mais d'un petit bonhomme, une marionnette qui passe à travers les événements d'une façon drôle », expliquera Goscinny.

« L'idée d'Astérix c'est Goscinny. Moi je voyais l'archétype du Gaulois tel que les images d'Épinal nous le montraient, un grand Celte blond. Il préférerait un petit nabot. » Goscinny conviendra son ami :

« Astérix devait être... aussi perceptible qu'une ponctuation. » C'est ainsi que le nom du héros sera une référence directe à l'« astérisque », petite étoile indiquant un renvoi.

Ce nom est également choisi par Goscinny parce qu'il commence par la lettre A, ce qui représente un avantage indéniable pour les classements alphabétiques des futures encyclopédies de la bande dessinée. Mais Astérix ne sera pas seul : « Puisque c'est comme ça, le petit aura un copain qui sera très fort », suggère Uderzo. Goscinny embraye : « Très bien, on en fera un livreur de meubles. » Il le baptise Obélix, probablement en

référence à un autre signe typographique, une « obèle », marquée en forme de croix signalant un passage douteux dans les anciens manuscrits.

La méthode Goscinny

« Moi ce qui m'intéresse avant tout, c'est le gag, par conséquent ma trame, que l'essai de bâtir le mieux possible, est secondaire [...] je ne lâche une image que quand je ne peux plus mettre

**MAIS ????
C'EST LE CIEL
QUI NOUS
TOMBÉ SUR
LA TÊTE !**

Avec Astérix,

Goscinny invente quelques formules qui deviendront célèbres et qui sont utilisées dans notre langage quotidien : « Le ciel nous tombe sur la tête », « Il est tombé dans la potion magique quand il était petit », « Trouver la potion magique », « Ils sont tous ces Romains ! », « Elle te fait ma sœur ! », « Engagez-vous rombez-vous qu'il dit », « Non, tu ne charmeras pas !... »

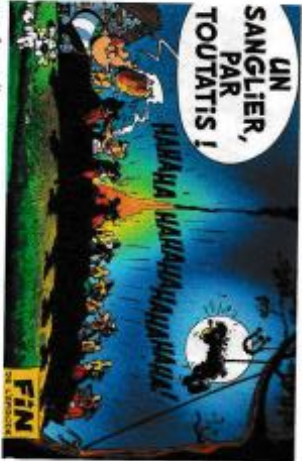

de pages dedans ». René Goscinny est avant tout un homme très organisé. Sa méthode de travail, il la decline pour toutes ses séries, passant de l'une à l'autre, heure après heure, durant ses longues journées d'écriture, et ceci depuis bientôt une dizaine d'années.

Dans un premier temps, après parfois des mois de réflexion et d'angoisse, après maints *brainstormings* avec Uderzo, Goscinny rédige un synopsis très détaillé (« absolument tout » y figure), très rythmé (il n'y a aucun temps mort) et composé de quarante-quatre paragraphes, puisqu'il y a quarante-quatre planches dans un album d'Astérix. À partir de ce synopsis, Uderzo réalise ses premières ébauches. Puis le scénariste procède au découpage. C'est le scénario. Rédigé sur deux colonnes, case par case : à gauche, il décrit ce que doit être le dessin, à droite, tous les dialogues. L'ensemble est tapé à la machine. De temps en temps, un petit croquis, une carte, voire une ébauche de *story-board*, agrémente le scénario. Généralement, Goscinny communique ses découpages au fur et à mesure, quatre planches par quatre planches.

« Mais si je voulais m'y mettre à mort, je pourrais faire le découpage d'un album en une semaine [...]. Ce qui fait qu'en deux mois tout est fini », explique Goscinny.

D'autant qu'avec Uderzo l'osmose est parfaite. Le scénariste écrit en s'adaptant au trait d'Uderzo et le dessinateur transpose fidèlement le scénario « réalisé sur mesure ».

« Il y a eu la vague des "soreses sangliers" pendant un moment : on nous invitait à tour de bras, Uderzo et moi, et on se croyait très malin et on croyait nous faire un immense plaisir en nous servant du sanglier ! Or c'est tout à fait écorçant. Nous n'aimons pas le sanglier ! » (Goscinny) Double page suivante : la première planche d'Astérix : scénario et publication dans le n° 1 de *Pilote* du 29 octobre 1959.

ASTERIX LE GAULOIS

PLANÈRES 1

CASE 1 Des soldats romains, marchant en rang. Un porteur de bœuf que l'on jette, comme dans les documentaires montrant les Allemands entrant en France.

TEXTE: "En 50 avant J.-C., nos ancêtres les Gaulois avaient été vaincus par les Romains, après une bataille qui dura plusieurs semaines et qui fut très longue et très dure..."

CASE 2 Vercingétorix jetant d'un geste fier ses armes. Une énorme quantité d'armes qu'il jette aux pieds de César qui les voit d'un bond effolé.

TEXTE: "D'aussi braves que Vercingétorix doivent disposer leurs armes devant César..."

CASE 3 Deux Germains jouant avec des pièces romaines dont on ne voit que les pointes. On se recourbe vers les Romains, invisibles dans la case.

TEXTE: "La paix s'est installée, étonnée par quelques acrobates de Germains, vite repoussés..."

CASE 4 Ce te de la Gaule

TEXTE: "Toute la Gaule est occupée..."

CASE 5 Une main armée d'une loupe approche de la carte.

TEXTE: "Où est...?"

CASE 6 Vue à travers la loupe, la région où habitent nos héros. Quelque un habitant, des soldats et, des docteurs, entourés de camps romains romains, Aquarii, Baborra, Laridana et Felidona.

TEXTE: "Ils ont par une longue recherche découvert la région où habitent nos héros..."

CASE 7 Deux non palais, à gauche, sans dans une attitude noble. César, perché sur un contrefort, une carte, la main dans le menton.

TEXTE: "Tous les efforts pour vaincre ces fiers Gaulois ont été vains et César s'interroge..."

CASE 8 Asterix, narré en silhouette, sa bouche sur la parole, il croise son doigt sur Obélix.

TEXTE: "C'est ici que nous faisons connaissance avec nos héros, le guerrier Asterix, qui va s'enlever à son sport favori: la chasse..."

AU DÉPART!
OBLIX!
ASTERIX! Ve s'élance de retour pour Obélix... Obélix...

Asterix LE GAULOIS

Grâce à cette extraordinaire méthode de travail, Goscinny va pouvoir mener de front non seulement les aventures d'Astérix, mais en même temps, Lucky Luke, Le Petit Nicolas, puis Jaquot le Mousse, Gaudéamus, Les Colères du grand-père Victor, Les Divagations de M. Sait-tout, La potachologie, plus tard Izngoud, Valentin le Vagabond, Tromblon et Botracou... et bien d'autres. Une force de travail qui va faire sa renommée et qui impressionne son entourage immédiat comme l'ami de toujours Pierre Tehemia : « Il se mettrait devant sa machine à écrire, comme quelqu'un qui a faim se met devant un plat de choucroute. Il était content... je revois son sourire à fossettes : plus rien n'existait au monde que le plaisir de chercher des idées pour faire rire... »

En 50 avant J.-C...

Cette fluidité dans l'écriture n'est pas imaginable sans une excellente préparation du sujet. Pour chacun des albums d'Astérix, René Goscinny et son dessinateur se mettent en quête de la documentation la plus riche possible. « Je me documente à toutes sortes de sources, dont la clé de voute est, bien entendu, la *Guerre des Gaules*. Mais quand je travaille, je ferme mes bouquins. Mon boulot, c'est le pastiche. Si c'était trop élaboré,

•• Très souvent, et surtout depuis le passage sur les antennes de la télévision française de l'émission : « Les Dossiers de l'Antiquité », les lecteurs d'Astérix demandent aux auteurs ce qu'il y a de vrai dans les aventures du petit Gaulois. Contrairement à ce qui se passe pour certains de ces films fantaisistes avant l'Antiquité pour cadre, les aventures d'Astérix sont bâties sur des bases solidement historiques.

Les auteurs, avant d'écrire et de dessiner leurs célèbres albums, consultent bon nombre de doctes ouvrages et de savants historiens. Jules César lui-même, *Guerre des Gaules* lui-même, collabore à son tour à cette bande dessinée... ••

* Ce qu'il y a de vrai dans Astérix*, Super Pocket Plaisir, n°2, 1968

ILS SONT
FOUS CES
ROMAINS !

une inégalable collection de citations latines. Le scénariste ne s'autorise aucune fantaisie dans l'emploi de cette langue. Et pour cause ! Ne l'ayant jamais étudiée, il s'en tient scrupuleusement à cette source reconnue.

Goscinny et Uderzo n'hésitent pas à se déplacer dans les régions françaises où les pays étrangers où ils campent les différentes aventures d'Astérix.

La chasse aux clichés est ouverte : « À la suite de César, c'était l'occasion de nous promener à travers toute l'Europe, de confronter les caractères des diverses populations. » Le tandem voyage inconnu afin de prendre des notes et des photos, de croquer les lieux et leurs habitants. Goscinny avoue pouvoir faire le tour du monde à l'œil tant il est sollicité de partout, mais avertit son lectorat enthousiaste : « Astérix n'est ni un guide de voyage ni un dépliant touristique. »

je ne serais lu que par les spécialistes ! » Si l'ouvrage de Jules César, *La Guerre des Gaules*, est souvent cité, trois autres livres servent également de référence incontournable : *La Vie quotidienne à Rome* par l'académicien Jérôme Carcopino, *l'Histoire de Rome* d'André Piganiol et enfin Le Petit Larousse dont les pages roses offrent

•• Astérix est truffé de citations latines, extraites (je ne hâte de l'ajouter) des pages roses du dictionnaire Petit Larousse. Car ni Uderzo ni moi, ne sommes des latinistes distingués ! Ces citations de potache ont probablement attiré les adultes, qui y ont découvert des assurances que leurs enfants ne pouvaient approuver eux-mêmes. D'où un sentiment de supériorité ? Peut-être. •• Goscinny [Ci-dessous : *Alia iacta est*, le sort en est jeté, comme disait Jules César.]

Passée la phase de la documentation et de l'exploration, Goscinny s'impose une rigueur extrême quant au traitement des informations amassées. Il recevra d'ailleurs à de nombreuses reprises des courriers d'historiens (surtout s'ils reconnaissent leur œuvre parmi les sources !) sans parler de l'épais courrier des lecteurs. Car on ne plaisante pas avec l'Histoire... ou presque : « C'est un travail précis et minutieux. On ne nous pardonne rien. Une fois, Uderzo a dessiné un Gaulois qui passait en portant une brouette, on nous l'a reproché, une autre fois, j'avais mis un personnage à éplucher des patates... Alors nous mentionnons : "Cela existait, mais c'est tombé dans l'oubli ensuite." Dans la *Guerre des Gaules*, Jules César lui-même ne s'est pas privé de tricher sur pas mal de choses. Alors pourquoi pas nous ? »

Les débuts de l'ère Pilote

La première planche d'Astérix paraît dans le numéro 1 du magazine *Pilote*. A grand renfort de publicité à la radio – un flash toutes les dix minutes environ –, les trois cent mille exemplaires s'écoulent comme des petits pains en une journée.

À l'origine du lancement du journal, six hommes de presse et de bande dessinée : René Goscinny, Jean-Michel Charlier, Albert Uderzo, Raymond Joly, François Clautaux et Jean Héberard. Chaque membre de la rédaction apportera sa caution. La somme mise en jeu étant insuffisante, l'équipe fait appel à deux autres bailleurs de fonds. Pour ce

** On m'a demandé : est-ce que tu pourrais en faire une deuxième ? J'ai toujours refusé à en faire une deuxième (plus quelques autres) : c'est le drame de ma vie ! On s'imaginerait que cela devient de plus en plus difficile parce qu'on a « usé » des idées. C'est exactement le contraire : Goscinny (en haut, les six premiers albums d'Astérix.)

CES 5 HOMMES ONT CRÉÉ VOS HÉROS FAVORIS

qui est de la ligne éditoriale initiale, la bande dessinée ne devait pas être prédominante, car de grands suets d'actualité devaient agrémente *Paris Match* pour la jeunesse. *Pilote* remporte un incroyable succès. « Astérix » en est la série phare. Cependant, à la plus grande surprise de l'équipe du journal, c'est la Bereczina. Pour des raisons de calculs improbables, invraisemblables,

Les premiers du journal *Pilote* (ci-dessous). De gauche à droite : Uderzo, Goscinny, Serpe, Habinon, Charlier. Dans le premier numéro du 29 octobre 1959 (en bas), Le Peut Nicolas célèbre Michel Tanguy. Les Dénoués des Carabes et un nouveau personnage dont c'est la première apparition : Astérix.

Les nombreux inventés auxquels l'équipe ne s'attend pas lui reviennent soudainement et ne peuvent être assumés financièrement. Il faut trouver en urgence un reprenneur. C'est un jeune éditeur, Georges Dargaud, qui sauve *Pilote* du naufrage en 1960, en le rachetant pour un franc symbolique ! Au passage, la nouvelle direction change les équipes en place, mais maintient Goscinny et Charlier au conseil de rédaction. Chacun assume des lots non quita de bandes dessinées sans broncher.

Le « phénomène Astérix »

En 1961, Astérix paraît en album chez Dargaud. Le succès se propage « de bouche de druide à oreille de druide ». « Le premier album a été tiré à 6 000 exemplaires ; le deuxième à 20 000 ; le troisième à 40 000. Et ainsi de suite. C'est l'année 1965 qui a vu le plus grand boom. Elle correspond à la parution de l'album sur Cléopâtre [...]. En 1965, j'étais à Biarritz et je me souviens que j'entendais des types, dans la rue, dire : « Ils sont fous ces Romains ! » et d'autres formules du genre. J'ai pensé : « C'est incroyable ! Il se passe des choses ici ! [...] Il y a eu une vague "Astérix" : on en a parlé partout, dans les journaux, à la radio, à la télé, et c'est une des raisons pour lesquelles la bande dessinée est devenue à la mode, est entrée dans les mœurs. »

En quatre ans à peine, non seulement cette série s'impose – devant même Tintin –, mais elle devient aussitôt emblématique de son pays, de sa population et de ses coutumes. « Je crois que notre chance, c'est d'avoir créé du folklore. C'est une chose que l'on ne fait pas exprès, c'est le public qui en décide ainsi », expliquera René Goscinny dont tout l'œuvre s'adresse initialement aux plus jeunes. « Les enfants ? C'est le public le plus atroce qui soit, intéressant parce que sans fidélité, il ne fait jamais de sentiment. Si cela ne l'amuse pas, il devient même violent avant de vous laisser tomber. » Mais la grande force de Goscinny est de séduire aussi les adultes à une époque où la bande dessinée est encore perçue comme un art mineur.

En 1967, Astérix dépasse la barre du million d'exemplaires vendus en France. La machine est en route et ne s'arrêtera pas, traversant

En septembre 1966, L'Express dirige par Jean-Jacques Servan-Schreiber et François Giroud, fait sa couverture avec « Le Phénomène Astérix », une reconnaissance inhabituelle, par l'intelligence du personnage, pour un personnage de bande dessinée.

les frontières : au fil des albums, la série est traduite en cent cinquante langues et dialectes. S'il est évident que le dessin d'Uderzo fait l'unanimité et, surtout, ne pose aucun problème de traduction, il est en revanche étonnant que l'humour de Goscinny et ses jeux de mots, qui peuvent paraître inadaptables, réduisent les lecteurs du monde entier.

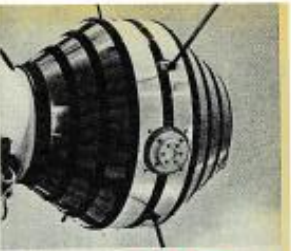
De son vivant, Goscinny lui-même s'en charge : « Je vérifie personnellement toutes les traductions. Je connais l'anglais et l'espagnol. Pour ces deux langues, donc pas de problèmes. Pour les autres, je fais retraduire en français la traduction étrangère pour vérifier deux choses : premièrement, si le sens général de l'histoire n'a pas été changé, deuxièmement, si je vois que certains gags typiquement de chez nous, certaines allusions par trop locales, ont été littéralement traduits, je me demande si cela fait rire le lecteur concerné ; une plaisanterie sur les feuilles de chêne ornant le kepi des généraux français, par exemple, peut difficilement être comprise à l'étranger. »

« Un gag sur les embouteillages est aussi appréciable au Japon qu'en France », s'annonce Goscinny en référence à son gag sur les « amphitourages » dans Lantée. Ce qui apparaît comme une bande dessinée francophone se révèle un succès international (ci-dessus) : ainsi en Allemagne où les ventes rivalisent avec celles de la France. Astérix fait rire dans toutes les langues y compris l'hébreu, l'arabe, ou encore l'espéranto, le basque, le latin... et autres langues mortes et dialectes locaux.

Complètement • hystéryx •

Astérix rend « hystéryx ». Le général de Gaulle aurait affublé tous les membres de son gouvernement d'une déclinaison en « ix », le temps d'un conseil des ministres. Des partis politiques de gauche,

Dans cette période si particulière qu'est la guerre froide, la compétition pour la conquête spatiale bat son plein : la France n'est pas en reste.

La satellite « Astérix »
 Son lancement est prévu pour le 15 mai 1965. C'est une véritable révolution car c'est le premier satellite français à être lancé par un lanceur européen.

Il nous ouvre la porte du cosmos : ASTÉRIX LE GAULOIS SATELLITE FRANÇAIS

201... BIP... BIP !... C'est le premier satellite français à être lancé par un lanceur européen. Il sera lancé le 15 mai 1965. C'est une véritable révolution car c'est le premier satellite français à être lancé par un lanceur européen.

comme de droite, tentent de s'emparer du héros national à des fins électoralistes. Goscinny et Uderzo, toujours très discrets sur leur propre sensibilité politique, refusent toute compromission. « Jamais des auteurs n'ont autant démythifié leurs héros que nous. Et pourtant, on a dit de nous que nous étions gaullistes, poujadistes, de gauche [...] N'importe quoi ! », lâche un Goscinny agacé.

Analyses de l'œuvre et travaux universitaires se multiplient. Les deux auteurs s'en amusent : « Nous les Français, nous avons la manie de l'explication. Je crois que nous étions tout simplement très heureux de voir qu'une idée que nous avions trouvée et à laquelle personne n'avait pensé auparavant pouvait marcher. »
 « Lorsque quelqu'un vient me demander un autographe ou une dédicace, on me dit : "C'est la rançon du succès". Pas du tout ! C'en est la récompense, et c'est très agréable. » Goscinny

Et surprise! Astérix est le nom donné au premier satellite artificiel français, le « A.1 » lancé le 25 novembre 1965 (en haut) : « Quand ils ont surmonté le premier satellite français Astérix, le 1er avril 1965, j'ai appris par les journaux, j'ai pris pour qu'il ne se casse pas la gueule », ironise Goscinny (dessin d'Uderzo, Pilote, décembre 1965).

et Uderzo savourent leur réussite. Albert et Ada Uderzo – qui ont désormais une fille, Sylvie – ont quitté leur HLM de Bobigny pour une autre banlieue, beaucoup plus chic, Neuilly. Apparemment, puis hôtel particulier, le dessinateur aux doigts d'or peut assouvir une autre de ses grandes passions : les ferrari. Il s'offre un terrain aux environs de Paris et y fait construire la maison de ses rêves qu'il s'amusera à représenter dans l'album *Le Domaine des dieux*. Goscinny, quant à lui, a acheté sur plan un appartement rue de Boulainvilliers dans le très chic quartier de La Muette, à deux pas des jardins du Ranclagh. Une vue imprenable sur Paris, grande baie vitrée, boiseries.

Riches et célèbres, jamais René Goscinny et Albert Uderzo n'imaginent un seul instant ralentir

leur rythme de travail. Bien au contraire, ils débordent de projets pour Astérix. Le cinéma, les dessins animés et pourquoi pas un jour un parc d'attraction. Et Uderzo se consacre exclusivement au dessin du petit Gaulois, Goscinny multiple les collaborations et cumule les responsabilités.

« Je travaille avec d'excellents dessinateurs, mais mon coéquipier, depuis des années et des années, c'est mon vieil ami Uderzo [qui] est capable de dessiner clairement et avec talent n'importe quoi, jusqu'à, et y compris, un combat de nègres dans la gelée de grossilles. J'ajoute et ce n'est pas une de ses moutures quâtrées, que son nez remue quand il est content. Mot quand le suis Goscinny [rid avec Uderzo, années 1960] [Ci-dessous, Uderzo caricature son ami scénariste : « Je ne délivre aucun message [...] J'ai envie de faire rire les gens, je n'ai aucune façon à donner. »]

EXCLUSIF

Les 3 messages de Goscinny :

- 1 Dieu que je suis fatigué
- 2 Achetez Astérix
- 3 Maman, je sors prépare-moi mon costume bleu

« Monsieur » Goscinny

L'immense succès d'Astérix a largement contribué à celui du magazine *Pilote*. René Goscinny partage avec Jean-Michel Charlier la fonction de rédacteur en chef de façon équilibrée, mais il devient vite évident aux yeux de tous que le vrai patron, c'est Goscinny. Il définit la ligne éditoriale et prend le temps de recevoir personnellement bon nombre de jeunes dessinateurs. Il pratique le mélange des genres, et *Pilote* se transforme en laboratoire de la bande dessinée. Seul le discernement de cet homme, pourtant réservé quant au style de certains dessinateurs, permet cette drôle de cohabitation :

c'est ainsi qu'il va réunir au sein de son journal une génération entière d'artistes.

Aux incontournables Uderzo, Huhnon, Sempé, et bien d'autres « anciens », vont se mêler des nouveaux : Fred, Giraud, Gotlib,

Mandryka... La décennie suivante verra arriver la jeune génération avec F'Murr, Tardi, Mézières, Drulllet, Pettillon, ou encore Grébé, Cabu et Reiser, un trio qui fera parler de lui quand le journal *Hara-Kiri* verra le jour. Bilal et Solé auront l'amusant privilège de passer une première fois dans *Pilote*... dans le courrier des lecteurs avec l'envoi d'un de leurs dessins, avant de figurer au sommaire. L'équipe, essentiellement masculine en ces temps reculés où la bande dessinée aspire encore au titre de « nouvelle art », compte néanmoins deux femmes : Claire Bretécher et Annie Goetzinger.

Avec *Pilote*, les bases de la bande dessinée moderne sont posées et il devient désormais plus aisé de dresser la courte liste de ceux qui ne feront pas partie

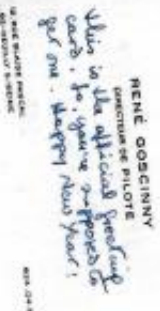
« Cregg m'a rendu un grand service : il me dessine petit, alors que je suis de taille moyenne. Et quand je me lève, les gens sont étonnés et disent : "Tiens, je vous croyais plus petit !" C'est très flatteur pour moi, qui suis de taille moyenne. Brusquement, je me sens long, mince et

élané », dira Goscinny à propos de son personnage dessiné par Cregg dans Achille Talon (ci-dessus). Avant de découvrir son vrai visage à la télévision, des milliers de lecteurs n'ont connu Goscinny que sous les traits de cette caricature : autoritaire, caractériel, rétrograde derrière son bureau de rédacteur en chef avec la pancarte : « Non ».

Timide, pudique, Goscinny (ici centre, dans son bureau de directeur de *Pilote*) est le grand patron qui dira « oui » à tous les jeunes talents. Parmi eux, un certain Fred : « Pour un directeur, il n'était pas dictatorial du tout, contrairement à d'autres. Et puis il lisait vos bandes devant vous et il rit. Ça réchauffait. C'était vraiment un type bien. » Ou Marcel Gotlib : « Son titre, c'est la plus grande gratification que j'ai eue de ma vie, bien plus que le courrier des lecteurs et le succès. C'était pour lui que je travaillais... le sais et le dis que je lui dois tout. » Outre l'ouverture d'esprit de son directeur, *Pilote* a, pour tous ses collaborateurs, un autre attrait non négligeable : le journal paie

de l'aventure, l'exploit de Goscinny (tant d'avoir réussi à réunir tous ces artistes sans avoir eu à en débaucher aucun... Tout ce petit monde gravite autour de celui que l'on continue d'appeler Monsieur, car Goscinny n'est pas du genre à se laisser tutoyer ou taper amicalement dans le dos. Il est le calife ! Or justement René Goscinny crée au début des années 1960, avec le dessinateur Jean Tabary, l'adorable vizir Iznoogoud qui rêve de devenir « calife à la place du calife » ! Ce héros rejoindra la grande famille de René Goscinny dans les pages de *Pilote* aux côtés d'Astérix, du Petit Nicolas ou du Lucky Luke.

bien, quasi le double de ce qui se pratique ailleurs. Position affirmée de Goscinny, auteur d'une charte des droits d'auteur de BD difficilement admise par les éditeurs, qui mettront près d'une décennie à changer leur mentalité.